

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Ateliér Arteterapie

Bakalářská práce

V čem může Artefiletická práce zkvalitnit předškolní výuku?

Vypracovala: Veronika Scholze Mojžíšová

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Jan Slavík, Csc.

České Budějovice 2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 29.4.2016

Podpis: Veronika Scholze Mojžíšová

Děkuji vedoucímu Doc. PaedDr. Janu Slavíkovi Csc. za velmi ochotnou, inspirující a hlavně užitečnou pomoc při psaní této bakalářské práce.

29.4.2016

Veronika Scholze Mojžíšová

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Teoretická část.....	7
2.1 Vymezení pojmů: Artefiletika, Arteterapie.....	7
2.2 Ontogeneze ve výtvarném projevu dětí ve věku 5-7 let.....	9
2.3 Teoretický přístup k práci s dětmi.....	11
2.4 Metodika výzkumu.....	12
3. Tvůrčí část.....	13
3.1 Představení projektu a prostředí ve kterém vzniká.....	13
3.2 Rozdělení do jednotlivých výtvarných bloků.....	14
3.3 Struktura vyučovací hodiny.....	15
3.4 Pracovní listy.....	16
3.4.1 Vesmír.....	17
3.4.2 Země a Roční období.....	18
3.4.3 Lidé jsou různí.....	20
4. Více-případová studie 4 dětí.....	22
4.1 Asociativní test.....	22
4.2 David.....	23
4.2.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce.....	25
4.2.2 Asociativní test.....	29
4.3 Josefína.....	30
4.3.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce.....	31
4.3.2 Asociativní test.....	35
4.4 Jimmy.....	36
4.4.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce.....	37
4.4.2 Asociativní test.....	40
4.5 Sebastian.....	41
4.5.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce.....	42
4.5.2 Asociativní test.....	44
4.6 Shrnutí výzkumné metody.....	45
5. Závěr.....	48
6. Seznam použité literatury.....	51
7. Obrazová příloha (fotodokumentace, souhlas rodičů, videozáznamy na CD).....	53

1. Úvod

„Co potřebuje malé dítě? Mnoho věcí, ale ze všeho nejvíce jistotu ve vztazích ke svým lidem“

(Z. Matějček)

Tímto bych chtěla začít svou bakalářskou práci s povědomím, že rodina je primární sociální skupina dítěte. Základní zdroj pro budoucí život. Pak v mnoha případech nastupuje dítě do mateřské školy, kde by se mělo dál rozvíjet. Proto si pokládám otázku jak předškolní prostředí podpořit, aby byl koncept školního vzdělávacího programu rozmanitý a pro vývoj jedince celostně užitečný. V dnešní době v České republice existuje již větší spektrum systémů pro předškolní pedagogiku. Například montessori, waldorfská, lesní školka a jiné předškolní organizace. Je v tomto směru zřetelné, že je inovativní impuls přítomen u předškolního vzdělávání. Více nacházet podpůrné programy, které školní prostředí rozvinou považují za důležité. Je tedy žádoucí se touto otázkou zdokonalování stále zabývat.

Děti jsou do mateřských škol či soukromých institucí umísťovány již v raném věku. Považuji toto období jako zlomové a pro děti zásadní při prvotních setkání s okolní společností. *Období, kdy se kladou základy socializace. Dále si dítě v tomto období vytváří obraz o světě, svůj první světový názor.*¹ Děti jsou v předškolním věku zvědavé a je velkým úkolem pedagogů ve školce děti vést a co nejvíce je podpořit v jejich celkovém vzestupném vývoji. *Když je vývojový úkol splněn, je člověk připraven postoupit do dalšího stadia. Není-li splněn, nebo je-li splněn nesprávným způsobem, poznamenává to celý další život.*¹ Proto je důležité porozumět světu předškoláka a podpořit ho v přirozeném vývoji. Fantazie v tomto období zaujímá velkou část, kdy hra, pohádka a výtvarný projev patří k dětskému výrazu. Dětská komunikace se nezužuje jen na verbální projev, ale probíhá převážně skrze výtvarnou tvorbu. Děti bezprostředně touto cestou komunikují. *Obrazné vyjadřování v tomto pojetí může být rovnocennou alternativou k pojmové řeči.*² Ráda bych tohoto potenciálu v následujícím textu využila.

V této práci bych chtěla studií vybraných dětí obhájit smysl artefiletiky a také arteterapie v předškolní pedagogice jako podpůrných oborů, které se prolínají a předškolní prostředí obohacují. Následně budu také používat zkrácenou verzi arte-přístupy, které v sobě zahrnují artefiletický a arteterapeutický přístup. V odborné literatuře tento výraz pro expresivní projevy může zahrnovat například i dramatickou a hudební tvorbu. V mé práci se zaměřuji výhradně na výtvarné vyjadřování.

V teoretické části se zabývám vymezením pojmů artefiletika a arteterapie v obecném i

osobním kontextu. V oboru artefiletickém budu odkazovat především na metodiku Doc. PeaDr. Jana Slavíka, Csc., kterou v mé práci použiji jako hlavní zdroj přístupu v práci s dětmi. Arteterapeutickou činnost opřu o zkušenosti, které jsem získala na oboru arteterapie za studií v Ateliéru Arteterapie PFJU, který založil PhDr. Milan Kyzour starší. V této práci zde využiji interpretačních schopností k vyhodnocování a celkové orientaci ve výtvarné práci žáků.

Cílem bakalářské práce je sledování změn verbálně vyjadřovacích, zobrazovacích a pozorovacích schopností dětí předškolního věku při arte-přístupech v prostředí přípravné třídy pro soukromou Komunitní školu Jeden Strom, Černošice. Zde pracuji jako asistentka hlavního pedagoga a výtvarný lektor při ateliérové práci. Základní postup bude zaznamenán formou více-případové studie 4 dětí. Sledování bude doplněno srovnávacím jednoduchým testem na zjištění změn verbálně vyjadřovacích, zobrazovacích a pozorovacích schopností. Jedním z velmi podstatných faktorů je možnost učit děti skrze umělecké zpracování zvolených témat, které podrobněji popíši v další části mé práce. Tvůrčí část bude obsahovat celoroční projekt Já a svět, který má posloužit dětem pro vlastní orientaci ve světě, uchopit sám sebe skrze reflexi výtvarného projevu s ohledem na celou skupinu dětí ve třídě. *Iniciativa vychází zevnitř, svět je příležitost k vývoji.*³

V podobě pracovních listů a záznamových archů lze systematicky s dětmi pracovat a jednotlivé výstupy interpretovat. Tvořivé zpracování budu komentovat na základě svých zkušeností s dětmi na obrazovém materiálu. Formou obrazových materiálů a videozáznamů doložím oprávněnost systematické práce s dětmi.

V závěru vyhodnotím získané informace z celoročního projektu a upřesním užití arte přístupů v předškolní pedagogice. Tímto doufám, že má práce přispěje k obohacení vzdělávacích aktivit s hlubším pochopením smyslu artefiletiky a arteterapie jako kompetentních oborů podporujících předškolní prostředí.

2. Teoretická část

2.1 Vymezení pojmů: Artefiletika, Arteterapie

V následujícím textu, bych ráda představila oba tyto obory v jejich jedinečnosti, ale také propojenosti. Jejich vymezení považuji za podstatné, ale i tak podstatné zmínit průniky a analogii těchto pojmů. V praxi v předškolním prostředí jsem zjistila, že potřebuji využít oba tyto obory k ucelenější výtvarné práci s dětmi.

***Artefiletika** je reflektivně-tvořivé pojetí výchovy uměním, zaměřené především na výtvarnou kulturu (tj. na výtvarné umění a na estetické stránky hmotné kultury a přírody). Pojem "artefiletika" je odvozený z latinského "ars, artis" = umění, a řeckého slovního kořene "-fil-", který vyjadřuje vztah anebo příznivý postoj (např. "mít rád"). V tomto případě se týká tzv. filetického pojetí výchovy, které je založeno na respektování osobních zkušeností i potřeb žáků a směřuje k jejich intelektuálnímu a morálnímu rozvoji prostřednictvím reflektivní komunikace.*

V České republice se artefiletika rozvíjí od začátku 90tých let 20. stol. na průniku esteticko-výchovných a expresivně-terapeutických oborů.[...]

***Arteterapie** je psychoterapeutická disciplína, která cíleně a systematicky využívá umělecké aktivity, především výtvarné projevy, k léčbě psychických a sociálních problémů. S arteterapií má artefiletika společné zejména dvě stránky:*

V oblasti cílů: zaměřenost nasebe-poznávání a na rozvíjení sociálních kompetencí žáka prostřednictvím uměleckých výrazových prostředků.

V oblasti metod: zaměřenost na poznávání prostřednictvím umělecké výrazové hry spojené s tzv. reflektivním dialogem.

Od arteterapie se artefiletika odlišuje zejména tím, že není v první řadě soustředěna na léčbu psychiky žáka, ale (1) na jeho vzdělávání, (2) na jeho výrazovou kultivaci a (3) na rozvoj jeho umělecké tvořivosti.[...]

Jde o to, že artefiletika pokládá vlastní uměleckou tvorbu žáků za první poznávací krok, na nějž má navazovat krok druhý: reflexe a dialog mezi žáky jako zdroj nového poznání.⁴

Artefiletika z mých zkušeností z praxe dosahuje svých výsledků především podporou toho, co nás zachovává při zdraví. Využitím možnosti výtvarně pracovat s dětmi s artefiletickou metodikou sleduji proces vzdělávání žáků skrze jejich vlastní reflexe zadaných témat z expresivně pojaté výtvarné tvorby. Artefiletika je velmi vhodnou metodou pro způsob jak děti ve školce motivovat k učení a výtvarnému tvoření, podpořit tematické projekty a tím ukotvovat učební látku. Velkým přínosem považuji reflektivní dialogy, kdy děti hledají sebe, jak vyjádřit co cítí a co si myslí

co vidí. Považuji to jako velmi dobrou předpřípravu na školní docházku, ale i jako základní kámen k porozumění co to je se učit a že je to zábavná a obohacující činnost, hledání a ukotvování názorů již v předškolním věku. Stiburek (2000) mluví o arteterapii v souvislosti s individuální potřebou, zakázkou, která se podřizuje klientovi. Artefiletiku vnímá jako hledání individuálního vztahu k obecnému tématu.⁵ Vymezení pojmu arteterapie jsem čerpala z České Arteterapeutické Asociace:

***Arteterapie** je obor využívající výtvarný projev jako hlavní prostředek poznávání a ovlivňování lidské psychiky ve směru redukce psychických či psychosomatických obtíží a redukce konfliktů v mezilidských vztazích. Výtvarné tvořivé aktivity mají podporovat zdraví a podpořit léčení. Ve všech těchto rovinách je arteterapie postupem léčebným. Kromě toho jsou arteterapeutické aktivity využitelné v primární, sekundární a terciální prevenci i v následné péči v oblasti zdravotnictví, sociální péče, výchovy a vzdělávání u dětí i dospělých. Vzhledem k šíři možného a užitečného využití a prolínání jednotlivých oblastí je proto důležité zachovat průřezový mezioborový charakter povolání.*

Těsné spojení arteterapie s psychoterapií, aniž bychom ji vnímali jako techniku, ale především jako způsob komunikace, dovolí její systematické využití v průběhu celého trvání psychoterapeutického procesu napříč různými psychoterapeutickými směry, kterým může být přizpůsobitelná v rámci teoretického zázemí. Jejím specifickým účinným faktorem je výtvarný posun jako metafora posunu v míře a intenzitě obtíží. Obvykle se rozlišují dva základní proudy, a to terapie uměním, v níž se klade důraz na léčebný potenciál tvůrčí činnosti samotné a pracuje se tedy s procesem výtvarné tvorby, a artpsychoterapie, kde výtvořky a prožitky z procesu tvorby jsou dále psychoterapeuticky zpracovávány. Podle toho, zda klienti sami tvoří nebo se pracuje s již vytvořenými artefakty rozeznáváme arteterapii expresivní a receptivní.[...]

Cíl arteterapie. Arteterapeutické postupy jsou zacíleny na léčebné kognitivní, motivační a emocionální aspekty: sebevyjádření, aktivizace, sebepoznání, osobnostní růst, podpora vývoje, změna stereotypů, zmírnění úzkosti, uvědomění, náhled, řešení problémů, odhalení nevědomého materiálu, katarze, zpracování konfliktů, podpora a rozvoj tvořivosti v rámci harmonizace osobnosti, adaptivnější zacházení s emocemi a kultivace obranných mechanismů.⁶

Arteterapie je určena nemocným lidem, kteří prožili nějaké trauma nebo lidé usilující o sebepoznání a osobní růst. Tvorbou a její reflexí lépe člověk chápe sebe i ty ostatní. Cílem je zlepšit i rozumové schopnosti a mít radost z tvorby. Arteterapie léčí již vzniklé psychické a sociální problémy, ale v preventivní oblasti můžeme pomoci předznamenat nástup nějaké neobvyklosti v projevu dětí s možnou další interpretací.

Dítě v předškolním věku se přirozeně výtvarnou formou vyjadřuje. Proto tento komunikační prostředek, který dítě převážně v tomto věku používá, považuji za klíčové. Jako by v sobě skrývalo možnost porozumět co dítě chce vyjádřit, sdělit svůj vnitřní obsah. Ke kultivaci a uvolnění napětí slouží vytváření artefaktu. Projektivní testy používám v momentě nesrovnalostí a bližšímu náhledu

na dítě. Nestandardizovaný test použiji pro lepší mapování dětí ve své práci. *To ovšem neznamená, že vyučující má převzít úlohu psychologa, protože to by daleko překračovalo rámeček jeho role. Nicméně, jak správně tvrdí S. Lebovici, vyučující stejně jako rodič mají v kresbě pátrat po tom, zda působí harmonicky, nebo disharmonicky.*⁷ Arteterapeutickou projektivní metodiku interpretace použiji k vyhodnocování obrázků z více-případové studie.

Níže uvedu stručnou tabulku pro přehled zásadních rozdílů a shod těchto pojmů.

	Artefiletika	Arteterapie
Rozdílné	Výchovně- vzdělávací	Terapeutický
	Pedagogika	Psychoterapie
	učení se skrze umění	léčí již vzniklé problémy
	Reflexivní dialog- učitel je moderátorem rozhovoru, cílem je co jsme se naučili	Zpětná vazba- terapeut rozhovor vede cíleně na terapeutický účinek, interpretace
	Skupinová (individuální- ojedinele)	Skupinová, individuální
Shodné	tvořivost	
	Vnímání reality a korektivní zkušenost	
	Sebepoznávání	
	Zážitky skrze výtvarné pojetí-artefakt	

Tab.1: Artefiletika - Arteterapie

V další části tohoto textu bych chtěla představit vybrané autory, kteří se zabývali otázkou výtvarného vyjadřování dětí v kombinaci s mentálním růstem dítěte. V systematické práci rozdělili tyto fáze podle věku a schopností dítěte, které odpovídají jednotlivým obdobím.

2.2 Ontogeneze ve výtvarném projevu dětí ve věku 5-7 let

Na začátku této kapitoly bych chtěla stručně představit provázanost vývojových stádií s výtvarným zobrazováním. Více-případová studie mnou vybraných žáků spadá do věkové skupiny okolo 6 let, tím také budu na toto období převážně odkazovat.

*Duševní vývoj dítěte se v celku jeví jako sled tří velkých konstrukcí. Každá je prodloužením předchozí v tom smyslu, že ji nejprve rekonstruuje a na nové úrovni a potom ji stále více překračuje. Tak již první konstrukce senzomotorických schémat navazuje na konstrukci organických struktur z embryogeneze a překračuje ji. Později konstrukce sémiotických vztahů, konstrukce myšlení a meziosobních souvislostí zvnitřňuje tato činnostní schémata, rekonstruuje je na nové úrovni představ a překračuje je, až vytvoří množinu konkrétních operací a struktur spolupráce.*⁸

Podle švýcarského vývojového psychologa, nejčastěji citovaného ve 20.století J. Piageta se

mentální růst jedince dělí do čtyř úrovní – senzomotorické (0-12 měsíců), názorné (2-7let), konkrétní (7-12let) a formální (12-17 let). V období názorném se pak dělí ještě do před-pojmového (2-5 let) a intuitivního myšlení, které odpovídá věku 5-7 let. V tomto věku se děti výtvarně přibližují reálnějšímu pojetí tvorby, ale stále s nanášením barvy plošně. Rakouský profesor výtvarného umění ve 2. polovině 20. století Victor Lowenfeld rozdělil ontogenezi výtvarného projevu na šest úrovní. Čáranice (2-3 roky), preschematické období (3-6 let), období schématu (6-9 let), kresebný realismus (8-12 let), pseudonaturalistické období (11-15 let), adolescentní výtvarná tvorba (14-17 let). Děti předškolního věku se nacházejí podle dalšího výkladu z konce 20. století v egocentrickém období, které má své dané rysy. Zakladatel Ateliéru Arteterapie v roce 1992 PhDr. Milan Kyzour starší. Rozdělil jednotlivá období výtvarného vyjádření do tří skupin:

1. egocentrické (4-8 let)
2. objektivní (8-13 let)
3. reflektivní (13-18 let)

Následující odkaz je určitým návodem jak k dětem výtvarně přistupovat s respektem k dané vývojové fázi, kterou v mé práci také aplikuji při arte-přístupech v ateliérové tvorbě.

Období egocentrické předpokládá pedagoga, který pochopí, že důležitá je jediné probíhající činnost, že akomodace ke skutečnosti, tj. opracování proporcí, vnučování kulisovitěho zobrazování a naturalistické barevnosti, jsou pedagogicky neúnosné a škodlivé. Učitel by měl pěstovat odvalu, učit pracovat sytou až krycí barvou, epicky motivovat, např. pohádkou. Dítě totiž chce skutečnost výtvarně vyprávět. Fenomenistický aspekt tohoto věku tkví v neověřenosti objemu a hmot, v nedostatku zkušenosti a schopnosti usuzovat o podstatě jevů, v nedostatku schopnosti zařazovat jevy do vzájemných vztahů, v neschopnosti koordinace fakt. Dítě dosud skutečnost „neohmatalo“ všemi smysly, proto ji vyjadřuje plošně vedle sebe. Dítě – pozorovatel – mění stanoviště (obrazně), aby se mu předměty nepřekrývaly. Za jediné možné (a ke konci tohoto období nutné) zásadní poučení bych považoval nabádání k opouštění dolní osy (základny), na kterou dítě skutečnost řadí bez výtvarného citu pro kompozici plochy. Tehdy, kdy poradíme dětem, aby „některé domečky namalovaly trochu výš než ty druhé“, vytváříme předpoklad budoucích konkrétních operací s předměty v prostoru a cit pro vztahy nižší – bližší a vyšší – vzdálenější. Podobná rada se může týkat i různého měřítka zobrazení předmětů ve skutečnosti stejně velikých. Tímto poučováním sledujeme nejenom cíle přechodu do dalšího období, ale i čistě výtvarný zřetel, tj. cit pro dořešení celé plochy a vnitřní dynamiku práce. Jakmile přikročíme k malování překrývané skutečnosti (třeba temperami) nebo k papírové koláži vrstvené nad a za sebe, vytváříme kvalitativní skok do období druhého.⁹

Intuitivní myšlení, období egocentrické, preschematické a schématické jsou pro výše zmíněné autory pojmy vystihující předškolní období ve věku okolo 6let ve výtvarné ontogenezi. Podle Lowenfelda je typické v kresbě nacházet u dětí v předškolním věku antropomorfismus- zvířata nebo neživá věc má lidské vlastnosti. Dle Kyzoura st. Je vhodné označení egocentrického období, kdy ego dítěte se v této době formuje a rozvíjí se egocentrismus. Dítě v této době kreslí samo sebe do centra obrázku. Velmi typickým znakem v dětské kresbě je také základní linka země a nebe. Užívání barev v tomto období je umělecké, barvy plně neodpovídají pouze barevnosti odvozené z reality. Barvy dítě volí podle emoce a fantazie. Kresbu pojímá jako svou zkušenost. Piaget (2014) popisuje dětskou kresbu jako zážitek toho co o sobě dítě ví, až teprve později kreslí to co vidí na sobě i v okolí.¹⁰

Děti u konce předškolní docházky vnímám na rozhraní, kdy rády fantazírují a emotivně pojímají barvy, ale již s určitou všímavostí. Jak to vlastně v přírodě je a snaží se o přesnější vyjádření.

2.3 Teoretický přístup k práci s dětmi

Ráda bych zde ještě uvedla další důležité pohledy na výtvarnou tvorbu a její vztahování se k ní. Pojem zkušenosti, která z výtvarného vyjadřování vyplývají. Kde k samotné tvorbě přiřazuji i důležité reflektivní dialogy. Pro arte-přístupy je to velmi podstatná část tvorby a vztahování se k ní. Princip fenomenologicko- existencionálního nahlížení na tvorbu i artefakt.

Centrem lidské zkušenosti je podle fenomenologických principů vědomí a k fenoménům (v jejich smyslu) je přístupováno pod aspektem skrytosti či odkrytosti (Husserl, 1950, 1972, 1968; Heidegger, 1996). Jinými slovy, věci ek-sistují (vytvářejí) pouze v naší mysli, proto nejsou od nás odděleny a na nás nezávislé, jak bychom se mohli velmi snadno domnívat. [...]

Splynutí s artefaktem v přítomném okamžiku. Tento princip, vycházející z Buberovy (2005) filosofie dialogu. Artefakt coby celistvý projev člověka, ohlašuje a zpřítomňuje celistvé emoce, které je možné „přivést do vědomí“ (Dilthey, 1901). Tomu slouží právě nezprostředkovaná, tedy fenomenologická reflexe výtvarného projevu je to okamžik verbálního uchopení prožívaného významu, v němž dochází k propojení vnitřního významu s vnějším (explicit meaning).¹¹

U filosofa 20.století M. Heideggra je otázka ontologie- otázka po bytí, je vlastně dalším stupněm fenomenologického pohledu. Filosofie desain v tomto směru má další rozsah práce, kdy v

přístupu v mém případě zaměřenému k dětem v celém projektu Já a svět. Lidská společnost a člověk-dítě je zde svým přirozeným středem. *Svět spočívá na zemi a tím usiluje o to, aby jí převýšil. Svět se otevírá a jako takový nestrpí nic uzavřeného.*¹²

Buduji v dětech otázky lidské existence skrze výtvarný projev a vztahování se k němu jako neoddělitelného celku s okolím. Je důležité světu porozumět a umět si jej pro své účely vysvětlovat. Dále uplatňuji preventivně sledovat pozitivní klima ve třídě. Můj postoj se shoduje v základním stanovisku s existencialistou I.D. Yalomem. Kdy v mém zájmu je především dobrá integrace dětí do kolektivu, aby nevznikali prekoncepty patologie. Podle Yaloma (2012) mnoho lidí vyhledává později terapii, protože nedokáží navozovat trvalé, uspokojivé vztahy. ¹² V prevenci a zájmu budování vztahů mezi dětmi přikládám důraz na tento aspekt. A taky pro porozumění jak pro dítě je nosné cítit se ve vztahu k rodině, učiteli, ke kamarádovi jistý. V artefietice se tento přístup a porozumění dají na výtvarné tvorbě sledovat a postupně jim porozumět a nenásilnou formou skrze zážitek je budovat.

2.4 Metodika výzkumu

*Podle obecně uznávaných pravidel případové studie, která patří do kvalitativního způsobu výzkumu. V případové studii jde o detailní studium jednoho případu nebo několika málo případů. Zatímco ve statistickém šetření shromažďujeme relativně omezené množství dat od mnoha jedinců (nebo případů), v případě studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců.*¹³

Celkové paradigma je kvalitativní, zde se pokouším zaznamenat svou studii, kde hlavním zdrojem je prozkoumání vybraných jednotlivců v reakci na funkci artefietické práce. Formou více-případové studie. Jednoduchým testem porovnávám změnu ve vybraných schopnostech dětí. Ráda bych upozornila na kritéria mé více-případové studie, která je součástí vypracovaného projektu Já a svět a součástí je obrazový materiál. U více autorů se pojmání případové studie liší. *Stake, rozlišuje tři typy případových studií: intrinsitní, instrumentální a kolektivní.* Od tohoto přístupu se značně liší Yin. *Shoughnessy a kol. (1990) výzkum pomocí případové studie se skládá následujících kroků, které jsou ve vzájemné interakci: 1. určení výzkumné otázky, 2. výběr případu, určení metod sběru a analýzy dat. 3. příprava sběru dat, 4. sběr dat, 5. analýza a interpretace dat, 6. příprava zprávy.*¹⁴

Vycházím z výše zmíněného pojetí. Ve více-případové studii používám výzkumnou otázku „V čem může artefietická práce zkvalitnit předškolní výuku?“ Výzkumným zaměřením je pozorování změn u jednotlivých dětí v oblasti pozorovacích, zobrazovacích a vyjadřovacích schopností, které artefietickým projektem prošly. Vybírám si záměrně různé typy dětí do studie.

Do souboru jsem zařadila tři chlapce a jednu dívku ve věku okolo 6let. Samozřejmostí je souhlas rodičů (viz obr. 19) hájení soukromí jednotlivců, tedy dodržování etických pravidel.

Metody získání dat: pozorování, individuální rozhovory i se skupinou, shromažďování artefaktů, evidenční dokumenty žáků, test, fotografie a video. Sběr dat je v mém případě především výtvarná produkce jednotlivých dětí a skupinových artefaktů, která je rozdělena na tematické celky projektu během ateliérové tvorby. Hodnocení je podle interpretací výtvarné produkce dětí. Holistické pojetí a interpretování bude vycházet z metodiky z Ateliéru Arteterapie na již zmíněné studované škole PFJU. Hledání shodných a rozdílných aspektů v projevu i posunu u žáků více-případové studie. Následná interpretace a reflexe žáků nad svými pracemi patří k procesu hodnocení spolu s doplňovacím testem pro předškolní žáky přípravné třídy. Záměrem je také prohloubit povědomí o arte-přístupech, jako vhodné podpůrné metody pro předškolní vzdělávání spojené s přípravou na období ke školní docházce. Tato studie není dále anamnesticky hodnocena dalšími odborníky. Projektivní testy co použiji, zde si uvědomuji, že *v praxi je užívání naznačené interpretace poznamenáno její nedostatečnou teoretickou i empirickou fundovaností, zejména pokud je používána mechanicky, s nedostatečným zohledněním vývojové kvality kresby i celého kontextu. Jako ostatně všechny projektivní metody by se metoda měla užívat hlavně pro vytváření předběžných hypotéz o probandech, které je nutné ověřit jinými klinickými postupy.* 15

3. Tvůrčí část

3.1 Představení projektu a prostředí ve kterém vzniká

Bakalářská práce vzniká při ateliérové tvorbě s arte přístupy u předškolních dětí v soukromé Komunitní škole Jeden Strom-Černošice. Pracuji v ateliéru se smíšenou skupinou dětí ve věkovém rozmezí od 5- 7 let v počtu 13 žáků ve třídě. Jedná se o přípravnou třídu pro následující první ročník školy Jeden Strom v modelu I. Stupně Základní Školy. Filozofie školy vychází ze školního vzdělávacího programu škola blízka přírodě s metody kritického myšlení, integrované tematické výuky, projektové vyučování a konstruktivismus.

Škola Jednoho stromu se zaměřuje na inkluzivní vzdělávání dětí. Preferuje individuální přístup ke každému dítěti. Samozřejmostí jsou individuální vzdělávací plány pro děti, odborná diagnostika pedagogická, speciálně pedagogická a psychologická. Při posuzování potřeb jednotlivých dětí je pro školu důležitý komplexní přístup, který zahrnuje práci s celou rodinou a spolupráci s multidisciplinárním týmem odborníků.¹⁶

V tomto směru je artefiletika též vhodná k integraci dětí s vývojovým opožděním nebo nějakým handicapem. Výtvarné a společné vyjadřování pomáhá dětem nahlédnout a pochopit určité rozdíly i podobnosti. Pochopit individualitu svoji i dětí v kolektivu třídy. Pracovní doba při hodinách s arte přístupy ve škole spadá do třetího vyučovacího bloku v rozvrhu odpoledních aktivit pro žáky školy. Na společné domluvě s ředitelkou školy, hlavní pedagožkou a dalšími pedagogy jsem vypracovala projekt Já a svět, kde budu obhajovat přínos arte-práce s celou skupinou žáků. Na podrobnějším výběru více-případové studie se zaměřím na sledování vývoje pozorovacích, zobrazovacích a vyjadřovacích schopností žáků během celého roku. Pozorování směřuji také na vývoj dynamiky v celé třídě. Vedu děti, aby zvládly porozumět tématům. Pochopit určité zákonitosti, které nás ovlivňují. Proto jsem generálně rozdělila projekt na Já a svět. Svět vnitřní a vnější ve své vzájemné interakci.

Dále bych chtěla podrobněji představit tento celoroční projekt pro předškolní děti v přípravné třídě, který již předznamenává vzdělávání v první třídě školy Jednoho Stromu. Tématem se projekt slučuje s výukou prvouky v 1. třídě základní školy. Zde sleduji i významný moment plynulého přestupu ze světa předškoláka do světa školáka, formou hry, pohádek a výtvarného vyjádření. Slavík a kol.(2007) ukazuje pedagogickou práci s uměleckými aktivitami jako práci s myšlenkovým zázemím a oporou v terminologii.¹⁷

3.2 Rozdělení jednotlivých výtvarných bloků

Rozvrhnutí tematických celků slouží jako opora při celoročním konceptu v artefiletické práci s dětmi. Dělené na náměty: Vesmír, naše planeta, světadíly, země a rozdílnost národů a kultur. Naše kultura a její hodnoty. Rytmus ročního období a tradice. K těmto tématům jsem vypracovala pracovní listy, podle kterých jsme s dětmi tvořili po celý školní rok.

Předškolák dospívá se svými „proč“ a „jak“ až k základním otázkám o světě a o lidském životě. Jak vznikl svět? Kde je slunce v noci? Z čeho je obloha? Mohl by ji blesk zapálit? Dětskému myšlení je blízky mýtus, má sklon chápat vznik světa jako stvoření „někdo to musel udělat“ Vědecká vysvětlení jsou pro ně příliš abstraktní, nedávají smysl.¹⁸

Jelikož pracuji s dětmi ve věku okolo 6 let, tak jsem projekt nastavila, skrze příběhy a vyprávění inspirované knihou I. Klímy (2011). Název mého projektu je „**Já a svět**“ pro komunitní

školu Jedem Strom, který jsem rozdělila do hlavních témat- Světlo, síla, přátelství, pod kterými vznikají tematické celky na celý školní rok předškoláka.

- 1. Vesmír** světlo a tma, hvězdy, slunce, měsíc
Asociace na slovo světlo
- 2. Planeta Země** teplo a zima, přírodní elementy, roční období, dny, měsíce v roku, příroda kolem nás, stromy, rostliny, zvířata
Asociace na slovo síla
- 3. Lidé a Země** Já a rodina, přátelství, řeč a písmo, příběhy, pohádky, legendy, tradice a zvyky, řemesla a lidové svátky. Poznání různých kultur.
Asociace na slovo přátelství

Podle ročního období a měsíců jsem rozdělila práci v ateliéru na celý školní rok.

- Září – říjen** zaměřeno na svět kolem nás, Vesmír, planety, hvězdy, asociace ke slovu světlo. Planeta Země-světadíly, krajina. Pozorování přírody. Lidové zvyky k podzimu, práce s keramickou hlínou.
- Listopad – prosinec** zaměřeno na téma Já a rodina, asociace ke slovu přátelství. Vánoční zvyky a tradice- práce se včelím voskem a ovčí vlnou.
- Leden - únor** pozorování krajiny v zimě, malba stromu v zimě. Stopy zvířat ve sněhu, zvířátka v lese. Práce se skleněným materiálem.
- Březen – duben** Rostliny, ptáčci kolem nás. Jaro-tradice a zvyky- Velikonoce, práce se dřevem a proutím.
- Květen- červen** Podmořský svět, cestování do přírody. Letní - tradice a zvyky, práce s kovem.

3.3 Struktura vyučovací hodiny

Průběh artefietické hodiny s dětmi dělím do tří pracovních fází.

První fáze: Motivační kroužek, kde si povídáme s dětmi příběh nebo pohádku, ale i učební látku, která se zrovna probírá. Jde o kruh, ve kterém sedíme, kruh bezpečí slouží k vzájemnému naladění.

Druhá fáze: Tvůrčí práce a různé postupy zpracování tématu, kdy každý za sebe nebo ve skupince či společně se všemi zpracovává téma výtvarnými technikami. Nejvíce používané jsou vodové barvy na papíře. Techniky z motivačního hlediska proměňuji a zapojuji i rozvoj jemné motoriky u zpracování přírodních materiálů ve 3D rozměru. Oblíbeným materiálem je keramická hlína, zpracování ovčího rouna, práce se dřevem.

Třetí fáze: Reflexe vytvořených děl s reflektivním dialogem, prezentace svého nebo společného artefaktu. Shrnutí co jsme se naučili.

3.4 Pracovní listy

Zde bych představila ukázky společných zpracovaných témat **Vesmír, Země a Roční období, Lidé jsou různí**, které podrobněji popíši. Pracovní listy Stopy zvířat ve sněhu, Ptáčci kolem nás, Jarní květy, Podmořský svět, popíši stručně s doloženou fotodokumentací v obrazové příloze této práce. Ve více-případové studii se objeví i další techniky například koláže, modelování, malování na hudbu, stromy a jiné, které v této části práce již podrobně nepopisuji.

Krátce v následujícím textu vysvětlím záměr a přístup k dětem v artefietické hodině. Používám skupinové práce (společné malování na společný papír), individuální práce (práce jednotlivá, každý má svůj prostor-papír), práce vždy probíhá ve skupině celé třídy, což odpovídá systému artefietické práce. Vedu děti k porozumění a respektování, že jsme každý z nás rozdílná individualita. Jedinec je tím pádem brán jako jedinečný, ale s přesahem pochopit ostatní kolem nás a navzájem si naslouchat a porozumět co druhý chce sdělit, v čem si můžeme být i podobní. Důležité je respektovat každé dítě jaké je a čím si potřebuje projít. Proto volím individuální práce, kde si děti mohou zažít svůj vlastní prostor. K dětem přistupuji nedirektivně.

Budování sociálních vztahů ve třídě považuji za základní pilíř ve vzdělávání, proto v hodinách také pracujeme na společných dílech. Sleduji tedy jak individualitu dítěte tak dynamiku celé skupiny. Což by se přibližovalo Readovu pojetí výchovy.

Readův výchovný cíl předpokládá svobodu a suverenitu jednatelce, výchova je mu procesem individuace a integrace, vyrovnáním neopakovatelné osobnosti s okolní společností. Tento vývoj podřízený uměleckému principu znamená nejen rozvíjení intelektové složky, ale uplatnění a kultivaci všech imaginativních a tvořivých potencialit osobnosti již v raném věku.¹⁹

Cílem je samostatné dítě, které je schopno přiměřené reflexe. Dítě, které se nebojí použít barvy a různorodý materiál a tvořit. Budování sociálních vztahů ve třídě je skrze umělecký zážitek velmi přínosné. Děti obrázky prezentují svým spolužákům. Učí se kultivovaně komunikovat na poli kamarádském i k autoritám. Projekt podporuje uvědomování si vlastního Já vůči světu kolem nás.

3.4.1 Vesmír

asociace na slovo světlo

skupinová práce

pomůcky: voskovky a akvarelové barvy, štětce, lepidlo, velký papír

První fáze : Motivační kroužek

Děti si prohlíželi velké množství knih určené pro předškolní věk o Vesmíru. Vesmír vznikl jako první společná práce dětí na začátku školního roku. Předcházela tomu individuální práce, kdy si každé dítě namalovalo své světlo, za příběhu o světle. Také jsme si povídali o světle a asociativně hledali další podobná slova. Zaznamenávala jsem je do záznamových archů. Vysvětlovali jsme si proč máme den a noc.

Druhá fáze: tvůrčí práce

Poté jsme naše světla, která vznikla akvarelovou technikou. Malba na čtvrtku modrou a žlutou barvou. Každé dítě mělo světlo jiné, malé, velké, rychlé. Po společné reflexi jsme je začali umísťovat na společný velký formát papíru. Velký papír byl prostor pro náš společný vesmír, kde každý má své světlo, svůj prostor. Spolupráce dětí probíhala v domalování a dokončení prostoru, nejprve voskovkami a pak akvarelovou modrou barvou.

Třetí fáze: reflexe

Opatrnost některých dětí byla zřejmá. Kam si umístí své světlo, nikdo si své světlo neumístil dál než přímo před sebe. Což by se dalo přirovnat k počátkům v novém kolektivu a určité přirozené volbě. Až na tři chlapce nikdo nechtěl ke konečnému domalování použít velký štětec. Tyto tři chlapci jsou od začátku více expanzivní, proto si svůj prostor barevně dokázali vymezit i na začátku roku. Všechny úkony a sledování dětí při práci pomohly k porozumění, jak si každé dítě vede na začátku roku se sbližováním. Sebepojetí v podobě světla mělo svou interpretační hodnotu, obraz svého prostoru. Podle velikosti světla, sytosti barvy a také při pracovní náladě se dalo určit žákův záměr s propojením do velkého společného prostoru. Artefietická hodina v ateliéru v tomto směru pomohla dětem k sobě hledat cestu, učit se více komunikovat. Nebát se objevovat nové. Děti práci reflektovaly pouze tím, že je práce bavila. Téma Vesmíru děti fascinovalo.

Obr.1: Téma Vesmír

3.4.2 Země a Roční období

asociace ke slovu síla

skupinová práce

pomůcky: suchý pastel, akvarel, textilní materiál, lepidlo, štětce

První fáze : Motivační kroužek

Podobná slova, která děti asociovala ke slovu síla jsem opět zaznamenávala do individuálních archů. Z tématu Vesmír jsme volně přešli k naší Planetě Zemi, prohlíželi jsme si dohromady atlasy pro děti a naučné knihy, které se tématem zabývají. Motivační kroužek jsem doplnila o příběh Jak stará je Země, opět z knihy I. Klímy (2011) s dětmi jsme si povídali o tom proč máme den a noc, měsíce v roce, roční období.

Druhá fáze: Tvůrčí práce

Na velký formát papíru, který jsme si rozdělili na čtyři díly- jaro, léto, podzim, zima. Děti si sami určily kde chtějí pracovat a jaké roční období ztvární. Žáci je tematicky propracovali technikou

suchého pastelu. Doprostřed jsme si vyrobili kruh rozdělen do 12 cípů. Každý cíp odpovídal jednomu měsíci. Tam si pak děti napsaly své datum narození. Nakonec jsme ještě techniku propojili s textilním materiálem a ovčí vlnu na dotvoření atmosféry v každém ročním období.

Třetí fáze: Reflexe

Tento projekt byl časově náročnější. Práci jsme si rozložili do tří pracovních hodin. Děti měly velkou trpělivost, dokonce si své práce vážily pro složitější zpracování. Projekt sloužil převážně na upevnění rytmu přírody, měsíců v roce. Děti ocenily především to, že si mohly sami napsat svůj datum narození. Tuto práci jsme v prostorách přípravné třídy vystavili.

Děti dobře spolupracovaly a kdo byl ukvapený trénoval svou trpělivost. Velmi mě překvapilo jak se děti dokáží již vzájemně korigovat, upřesňovat a hlavně si pomáhat.

Obr.2: Téma Roční období

3.4.3 Lidé jsou různí

asociace ke slovu přátelství

skupinová práce

pomůcky: voskové pastelky, velký formát papíru

První fáze : Motivační kroužek

Asociace na slovo přátelství. Co to pro nás znamená? Záznam jsem provedla do testu, možno u více- případové studie níže nahlédnout. Dětem jsme četly příběhy z různých zemí, pohádky, africké, francouzské, anglické, české, finské, švédské. Měli jsme tématicky zaměřený celý týden, kdy jsme si z bilingvních rodin pozvali jednoho z rodičů a on povídal o své Zemi. Například z Anglie, z Finska, Slovenska, Švédska a Laosu.

Druhá fáze: Tvůrčí práce

Děti jsem rozdělila do tří skupinek a každá skupina dětí měla za úkol nakreslit voskovkami svého člověka. Děti si sami zvolily koho budou kreslit. Jedna skupinka Indiána, druhá Japonku a třetí Eskymáka. Na dlouhý pruh balícího papíru si jeden zvolený ze skupinky lehl na papír a ostatní obkreslili jeho tělo. Pak nastala fáze společného dokreslování.

Třetí fáze: Reflexe

Děti zvládly vytvořit postavy s různými atributy národností. U první skupinky s Indiánem spolupráce probíhala dynamicky, děti se smály, a někdy i překračovaly přání druhého ve společném záměru. Při reflexi si vše ujasnily a dokázaly poznat i moment, kdy to druhému není příjemné. Druhá skupinka s Eskymákem byla sebraná děti byly více k sobě ohleduplní. Třetí skupinka s Japonkou, zápolila více s intrikami, kdo práci povede, kdo bude šéfem. Dvě děvčátka si při moderování s učitelkou pak své rozpory spolu vysvětlily a pochopily co tím ta druhá asi myslela. Rozhodně závěrem z celé debaty vzešel požadavek si vzájemně naslouchat, být vnímavý. Každý jsme jiný, ale máme spoustu podobného. Hlavním cílem je si porozumět.

Obr.3: Téma Lidé jsou různí

K tomuto tématu souvisela práce na téma portrét. Malba akrylem na dřevěné destičky. Identifikace a sledování jak se vidí kamarád, vizuální metafora povahových rysů. Co máme společného a v čem jsme jiní? Můžeme spolu kamarádit? Související další práce byla ve formě malování ve dvou na čtvrtku akvarelovými barvami, potkávání barev. Modré a červené. Sledování jak děti umějí komunikovat a společně dotvořit jeden obrázek.

Shrnutí technik z pracovních listů

Malování

Děti v tomto věkovém období by již měly uplatňovat zkušenosti s barvou a rozvrhnout si práci po celé ploše. Dokázat si sami připravit pomůcky na malování a také si je sami uklidit. Podle mé zkušenosti děti rády pracují do mokrého podkladu a zapouštějí barvy například tuší, poté se ve skvrnách dají dohledávat tvary. Vhodnou technikou je kombinace kresby voskovkou a poté domalování vodovou barvou. Děti tak uplatní velmi oblíbenou techniku kresby a malby dohromady ve funkční kombinaci.

Modelování z přírodních materiálů

Práce s keramickou hlinou bývá velmi oblíbeným materiálem na práci. Děti už se mohou zhostit složitějších modelování, např. postavy nebo domečků, které propracují v prostorovém provedení. Postavy mohou již obsahovat více detailů. Děti zde trénují jemnou motoriku a zúročí již nabitě zkušenosti z plastikou. Ve 3D provedení děti procvičují prostorové vidění a haptický zážitek objektu. Používání ovčí vlny na prostorové vytváření se mi v praxi osvědčilo jako vhodný materiál k předškolním dětem. Rozvoj haptického vnímání na tomto materiálu je specifický a děti se při práci

obvykle uklidní a jemnost materiálu dětem vyhovuje. Ráda používám na zdroj zkušenosti různé druhy materiálů papír i dřevo, sklo, kov. Děti si tak vytvářejí skrze zkušenosti vztah k přírodním materiálům. Možnost tvůrčího potenciálu dětí se tím zvyšuje.

V teoretické části výše se zabývám ontogenezí výtvarného projevu dětí okolo 6 let, kdy je velmi podstatné vždy zohlednit vývojový stupeň dítěte a do pozorování výtvarného vyjadřování tento fakt bezpodmínečně zahrnout. Souvislosti mezi náhledem na žákovu osobnost a zachycení dynamické charakteristiky ve skupině dohledávám skrze více-případovou studii. Zde nahlížím k mým dostupným informacím a faktům z rodiny a školního prostředí ve spojitosti s výtvarnou tvorbou v ateliéru.

4. Více -případová studie 4 dětí

Na více-případové studii v dalším textu této práce hledám jedinečnost, autenticitu dítěte, ale s možným přesahem shod, které tvoří vzájemné propojování dětí v tomto období. Zájem kladu na detailnější vhléd odkud dítě vychází, jaké je a jak se v předškolním zařízení projevuje, paralelu dohledávám ve výtvarné tvorbě dětí. Neberu tedy pouze v úvahu výzkumnou otázku, ale především lidské setkání.

4.1 Asociativní test

Během práce jsem orientačně skrze test zjišťovala míru schopnosti a vědomosti dětí ve třídě. Vše jsem zaznamenávala na záznamový arch, každého dítěte. Tyto archy jsem používala na pedagogických poradách. Otevřeně byly k nahlédnutí všem učitelům. Pro orientaci jsem si na začátku školního roku vystavěla test ve formě získávání informací o schopnostech dětí. Mým pozorováním je především již zmíněný rozvoj v pozorovacích, vyjadřovacích a zobrazovacích schopností dětí. Forma individuálního testu, který jsem si pro pozorování vypracovala je obohacena o obrazovou přílohou (viz. Obr 18). Samostatný test bude vyplněný ve více-případové studii dětí. Dokládám tím i celkový posun u předškoláků. Mé zaměření je omezeno na daná témata skrze výtvarné techniky, zde budu v pololetí dohledávat změny. *Protože pracuje s omezeným počtem jednotlivců a obvykle na jednom místě, vznikají také obtíže se zobecňováním výsledků.*²⁰

V mém případě test jak jsem zmínila výše slouží spíše k prohloubení popisu případu a mé vlastní orientaci, kam se jednotlivé děti v průběhu artefiletických hodin dostaly. Jednotlivé výstupy

pak porovnám a vyhodnotím případný posun žáka, který je hodnocen podle počtu slov v asociování a pozorování, vždy počet slov odpovídá získaným bodům.

Budu dále zohledňovat zobrazovací vývoj i sociální vliv dětí. Dále se zaměřuji na pozorování dětí v těchto oblastech v celkovém pojetí.

1. Chování, jednání (k dospělým, k dětem, při řízených činnostech, má zájem pochopit jevy kolem sebe, ptá se?)
2. Temperament, vlastnosti (temperament spíše introvert, extrovert, vlastnosti spíše – plachý, vážný, veselý, energický, negativní)
3. Sociabilita, spolupráce (sociální kontakty, vztah k ostatním, vztahy k dětem, vztah k sobě, přizpůsobivost, tolerance)
4. Sebepojetí, rozum, city, vůle (sebeovládání, sebevědomí, samostatnost, odpovídající věku, labilní, infantilní, vyrovnaný, ztvárňuje svoje zážitky)
5. Zájmy, talent (tvořivost dítěte, přístup i fantazie)
6. Poznávací schopnosti (pozornost, paměť, tvořivost)
7. Pohybový vývoj (motorika)

Při sběru dat v ateliéru jsem spíše tichým pozorovatelem, ale aktivním průvodcem.

Používám grafický projektivní Warteggův kresebný test k doplnění náhledu na dítě. Volím citlivé intuitivní hodnocení, získané informace slouží pouze jako materiál k předběžným hypotézám. *Tento druh interpretace je intuitivním hledáním, založeným na zkušenosti jiných a své vlastní a na znalosti vizuální komunikace.*²¹ V interpretacích zohledňuji i fakt, že s dětmi trávím čas i jako asistent při běžné výuce, znám děti tedy i z jiného prostředí než-li jen z ateliérové tvorby.

4.2 David

Davida jsem si vybrala, protože je velmi výraznou osobností kolektivu.

Domácí zázemí

Chlapec vyrůstá v bilingvní rodině, matka je Češka a otec je Fin. Matka je právnička, otec pracuje jako překladatel. Věk rodičů se pohybuje okolo 40- ti let. David má o dva roky mladší sestru. Z rodinného zázemí víme, že se rodiče rozešli a zase žijí spolu. V pololetí školního roku se opět

rozešli, nyní žije David v neúplné rodině. Od chlapce jsme se doslechli, že maminka doma často křičí. Podle informací třídní učitelky matka často používá výchovné metody v podobě křiku. Otec je více komunikativní a na pohled klidný. Na Davidově jednání rodinná situace byla velmi znát. Naštval se a problémy ve třídě mezi dětmi řešil formou odchodu. Návrat do třídy byl vždy, až po intervenci učitelky.

Popis osobnosti

Davidovi je 6 let. Je to veselý, světlouhlavý kluk. Postavou má mohutnější. V chování se projevuje velmi energicky, v jednání se vyjadřuje dost nahlas a co se mu nelíbí dá výrazně najevo. K dospělým se chová bez zábran, někdy bez respektu. Když dospělého přijme jako autoritu je schopen poslechnout a velmi kooperativně jednat, ale musí si dospělého nejprve oblíbit. Je více extrovert v jednání. Dokáže se cholericky rozčítit, že to nikdo nepřehlédne. Při práci je samostatný, ale někdy jeho reakce neodpovídají věku, působí spíše labilně, infantilně. Ve výtvarných dovednostech je velmi tvořivý s velkou fantazií.

Školní prostředí

David prošel systémem lesní školky Jednoho Stromu. Zde byl přijat z jiné státní školky. Ve státní školce měl David velké problémy, kousal děti, neuměl se vyjadřovat. Po přestupu do lesní školky Jeden Strom se výrazně zklidnil. Do přípravné třídy školy Jednoho Stromu, kde pracuji David přišel jako usměvavý chlapec, který si stále potřebuje hrát. Když má jít dělat řízenou činnost, nikdy se mu nechce. David dochází ke školnímu logopedovi, protože má vývojovou dysfázii. Má z PPP odklad školní docházky. Dokáže pomalu číst a trochu psát i počítat. Velmi rád řeší v pracovních listech labyrinty.

Často kreslí a maluje. Ve své práci podněcuje i ostatní. Je velmi kreativní a skrze obrázky mnohdy komunikuje lépe než-li bez nich. Se svým nejlepším kamarádem rádi kreslí a David je ve vůdčí pozici. Nejoblíbenější volnou hrou je stavba kolejnic s vlaky, zde se plně koncentruje a zklidní nebo s legem.

V celkové adaptaci ve třídě na začátku školního roku měl problémy především se sníženou přizpůsobivostí. Spolužáci ho vnímali spíše jako přítěž, nedokázal se plynule účastnit řízené činnosti a rušil ostatní. Aktuální stav je vyrovnanější, po rozchodu rodičů se již v přípravné třídě neprojevuje tak labilně.

4.2.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce

V artefietické práci v ateliéru rád pracuje, někdy mu dělají problémy zadaná témata, aby se jich udržel, respektoval je. Společná díla pojímá velkoryse a nebojí se zaujmout si své místo. V reflektivních dialozích spolupracuje a rád mluví, ale ne vždy je pro ostatní srozumitelný.

Ukázka souboru Davidových děl bude k nahlédnutí v obrazové části (viz. Obr 4). Celková produkce je chronologicky řazena.

Jednotlivé práce

Na začátku roku obrázek **Vzpomínka z prázdnin**, David nakreslil fixou obrázek jak jsou na dovolené ve Finsku. Sám sebe nakreslil uprostřed jak drží luk a šíp, pěkně technicky zobrazil kolo a letadlo i s finskou vlajkou. Postava bojovníka se zbraněmi je Davidovým častým námětem v obrázcích. Již na začátku roku David rád kreslí. Většinou témata boje proti zlu a drakům, roboty. U kreslení se uklidní. Rád o obrázcích mluví a popisuje co tam je. Na začátku roku Davidovi nebylo moc rozumět. Vyjadřování bylo na nižší úrovni. Z ohledem na PPP, kde má odklad školní docházky, vývojová dysfázie- opožděný vývoj řeči. Davidovi je čím dál více rozumět, dochází ke školnímu logopedovi.

Na téma **čeho se nejvíce bojím** namaloval Draka a bojující postavičky s mečem a štítem. Druhý obrázek byl Upír. V reflexi popsal, že se bojí draka a upíra nejvíce, protože proti nim musí bojovat.

Stromy David nakreslí často se sovičkou uvnitř kmene. Když kreslil první strom v předškolní třídě byl to kouzelný strom. Má zvláštní plody a jedno jablko. Větve stromu jsou jako hadi. Organická formace. Opět tu je sova v dutině stromu. Kořeny stromu jsou slabé. David má pěkně rozdělené vrstvy půdy. Další téma, Strom vytvořen pomocí kapajícího vosku Davida úplně nebavilo, chtěl si stále vytvořit jiné obrázky. Nakonec práci dokončil. Strom je v podzimních barvách, červeno- žlutých. Ještě si pak ke konci vzal tužku a voskové tečky obkreslil. Většinou si zadání poruší. V reflexích jsem Davidovi řekla, že nikdo jiný tužku nepoužil jen on. Davidovo porušování v ateliéru nevnímám jako iritující. V mém zájmu je nechat děti tvořit na téma, ale jak se jim chce. Jen si těchto neobvyklostí všímám, pak si o tom v reflexích povídáme.

Malování na hudbu, akvarelové malování. Práce s barvou v mokřém podkladu se k hudbě hodí. David si malování užil a hlavně štětcem do obrázku barvy kapal. Barevné skvrny, které měl David také více do žlutého a červeného odstínu. Dohledávání tvarů v barevných skvrnách David dokreslil černou výraznou voskovkou. Obraz dostal jméno: Místa kde bydlí dobro a zlo.

Rodinná koláž. U Davida vznikl obraz, protože rodiče nedodali patřičný materiál. David měl

tedy namaloval něco k tématu rodina. Na obrázku je káva, kterou původně má rád táta. Při interpretacích pak David říkal, že kávu udělal jemu táta. Obrázek je na výšku v dolním pásu je káva s modrým okolím. Na pravé straně je červená s černou barvou, která obrázek barevně nenechává v klidu. David vytvořil na začátku roku jednu koláž z věcí které se mu líbí. Všude je jídlo, koláče a sladké dobroty, sušenky, čokolády, oříšky a zmrzlina. V třešňové bublanině je nůž a růže těsně vedle sebe. V červeném zbarvení. Jediné co ke sladkostem dále nepatří tak je malá rozsvícená lampička. David v reflexi mluvil o tom, že koláž má rád. Protože tam je jídlo, které mu máma tolik nedovolí.

Autoportrét, akryl na dřevěnou destičku. David si opět vymyslel své téma. Chtěl dělat lodičku, tak nedělal portrét. Jako jediný. V reflexi vysvětloval, že opravdu chtěl dělat červenou lodičku. Jen jsem mu říkala, že ten portrét mohl, alespoň zkusit.

Postava .V kresbě postavy nakreslil velkou postavu s tlustým břichem, a šesti rukama, s červenými křídly, obličej je se zuby od upíra. Na hlavě má rohy s plameny, s červenou barvou. Celé postavě se na obrázek nevešly nohy.

*Velké postavy se objevují u dětí se sklonem k silnému, sebeprosazování, agresivitě, vůbec u dětí s výchovnými obtížemi. Nadměrné velké paže a ruce mohou vyjadřovat manifestní agresivitu. Nohy jsou symbolem rovnováhy a opory těla, může to znamenat nejistotu, nezakotvenost, problémy v uplatnění a stabilitě rolí v sociální skupině i ve světě obecně.*²²

Podle způsobu zpracování je u Davida také vidět vyceněné zuby, opět spojitost s agresí. Několik rukou by odpovídalo o touze po kontaktu, nestačí mu jen jedny. David vyprávěl o tom, že se pán zlobí. Ptala jsem se na koho a on odpověděl na hada, protože ho kousl. Pak už se jen opakoval. Rozhovor jsem ukončila. Vznikla i postava ženy je oproti velké mužné postavě malá zamračená s růžovými křídly. Vysvětlení měl David stejné jako u mužské postavy. U této postavy je vidět nápadně dlouhé vlasy, které připomínají hady. *Kreslenou postavou, zvláště opačného pohlaví, však může identifikovat i s jinou osobou, která je pro něj významná, zejména s rodičovskou postavou.*²²

David rád odplouvá do své fantazie. A jindy zase dá najevo svůj nesouhlas vyrušováním, nebo že nemluví k tématu. Když má zadání, buď ho nesplní nebo se jím nechá minimálně ovlivnit. Lépe reaguje na volnější přístup. Má rád svůj prostor. Učí se naslouchat druhým a pochopit co si asi tak druhý může myslet, nebo cítit.

V ateliérové tvorbě mu vyhovuje třeba jen jednoduché zadání například se mi osvědčila technika **zapouštění do mokrého barevnou tuší**. Tam se David dostatečně uvolnil. V barevných skvrnách našel motýla. Tento obrázek mě u Davida překvapil, že ho nedotvořil do bojového tématu. Sytost barev byla vyvážená. Vznikl barevný předěl, který obrázek přepůlil. Uprostřed je již zmíněný motýl. Chlapec měl radost že tam vzniklo i slunce. Při reflexi o obrázku moc hezky mluvil a byl velmi klidný. Myslím, že měl opravdu radost ze své tvorby.

Spokojeně působil i u **práce s keramickou hmotou**. Energicky zpracovával hlínu a prostorové modelování zvládl. Rád modeluje i s větším kusem hmoty. Modeloval i z těsta masopustní masku na téma emoce, vybral si vztek.

Společné práce

David rád tvoří dohromady, vždy vyžaduje po boku svého kamaráda. Když jsou kluci rozdělení, tak protestují. David se necítí bezpečně. V akvarelovém malování ve dvojicích jsem vědomě kluky nechala spolu malovat. Každý si měl vybrat ze dvou barev modrá nebo červená. David si zvolil červenou. Spolupráce chlapců byla velmi dobrá.

Respektovali se a vytvořili harmonické dílo, které prošlo několika změnami. Nejprve chlapci malovali v konturách, pak se více jejich barvy propojili. Raflaxe práce od obou chlapců byla pozitivní. David dle mého pozorování byl více dominantní v utváření obrazu. Při skupinových tématech David zaujímá své místo. Nebojí se v díle angažovat a použít i prostředek papíru. Společná práce mu někdy dělá problém v tom, že někdo třeba překročí jeho prostor a reaguje na to hlasitým odporem. Vždy jsme věci urovnali i s kamarádem a pracovalo se v pohodě dál. Děti mu často dávají reflexi, že je plně nerespektoval on. Nebo, že dělal blbosti, které je rušili.

Projektivní test

Upozorňuji, že projektivní test používám vždy za účelem rozhovoru nad testem. Získané informace slouží pouze jako materiál k předběžným hypotézám a ucelenějším náhledu na dítě. Abych se více orientovala v Davidově chování, tak jsem mu předložila i Wartegův test. Wartegův test pro děti rozpracovávám do jednotlivých formátů A4. Popíši jak David postupoval- vše připomíná videohru Angry birds. Kterou chlapec hraje. Inspirace hrou je tu zřejmá.

1. v testu je to 7. obrázek- Partnerský vztah představa o něm. Název obrázku je Závod "angry birds" (jede žluťas). Z teček vznikl samostatný kruh a pak další dva samostatně vytečkované kruhy. Není zde jednota. I název napovídá, že jde o závod. Možný závod rodičů, kdo bude lépe pečovat o Davida. Žlutá a černá barva, může být strach nebo se zvýraznit.
2. v testu je to 2. obrázek. Já ve vztahu ty, rezonance na okolí. Jméno obrázku je Boj proti prasatu. Prasata jsou zlí. Na obrázku jsou vidět opět angry birds. Kontakt tu je ,ale v bojové atmosféře.
3. v testu je to 1. obrázek. Já (střed), puntík mé nejvnitřnější já. Obrázek má název Útok proti prasečímu hradu. Puntík David je mimo hrad. Chce vyhrát.
4. v testu je to 4. obrázek. zatěžující problém, pramen strachu. Boj. V tomto případě to působí

jako jedna z vystřelených kulek.

5. v testu je to 8. obrázek. Pocit bezpečí, ochrana. Jsou zbroje, ve zbrojně. Takže když se nebojuje.
6. v testu je to 6. obrázek integrace vnější a vnitřní. Pojmenování zbrojna. Obrázek není v úplné integraci.
7. v testu je to 5. obrázek. Jak řeším konfliktní problémy. Úschovna zbraní. Má je v záloze uschované.
8. v testu je to 3. obrázek. Vývojová energie, osobní růst. Boj, ale obrázek dokreslil vzestupnou tendenci. Sestřelovaný nejvyšší bod je hrad zlých.

Davidovi vyšli v bodech, integrace, jak řeším konfliktní situace a osobní růst na konci testu, což by se dalo přiřadit za problémovější body. Protože si je vybral až ke konci testu. Je to jako metafora k reálnému prožívání. Ve škole se všechny zmíněné body začínají pomalu zlepšovat. David je schopen reálněji reflektovat a využít vhodnějšího vyhodnocení situace a být více empatický k ostatním. Je zde vidět modní vliv počítačových her, skrze které se David snaží vyjádřit.

Shrnutí

David ve své produkci, kterou má celkově bohatou zejména na bojovné obrázky. Začal zpracovávat dle metodicky nasměřovaných arte-přístupech v ateliéru i jiná témata, ze kterých má radost a nemá potřebu je dešifrovat bojovou zkratkou. David je celkově oproti září na začátku roku více flexibilní. Dokáže lépe snášet změny a lze se s ním rozumně dohodnout na pravidlech, které je schopen klidnou formou respektovat. Vnímám, že pro Davida je důležité se cítit v bezpečí a neohrožen. Podpořit prožívání a chápání světa jako smysluplného celku. Což se v reflektivních dialogích daří. Často volená barevnost červená v kombinaci s žlutou zvýrazněno černou. By mohla odpovídat níže popsanému názoru.

Podle doktora A Boveta je zcela normální, když dítě před šestým rokem používá výhradně červenou. Po šestém roce ukazuje na tendenci k agresivitě a nedostatečnou kontrolou emocí. Žlutá je velmi často spojována s červenou nebo používána samostatně, někdy odráží špatnou rodinnou i sociální adaptovanost dítěte a jeho různé konflikty. Například extrovertní dítě které je impulzivně činorodé, překypuje afektivitou, je obráceno směrem ven, stále vyhledává kontakty a vřele vyjadřuje své city, přitom projevuje tendenci k nestabilitě, a i když se jeví jako necitlivé, snadno ho zraní afektivní šoky. Takové dítě zpravidla používá velký počet barev, hlavně červenou, žlutou, zatímco tmavé barvy ukazují na tendenci případně na odpor k někomu nebo k něčemu.²³

Rozvoj v oblasti vyjadřovací. Výslovnost návštěvami u logopeda i výměnou předních zubů je na lepší úrovni. David je celkově srozumitelnější i rozumnější. Školní prostředí má na Davida pozitivní vliv. Na společných tématech a individuální práci má David značný posun k lepšímu v oblasti reflexí. Jeho celková integrace i s celým kolektivem začíná být více kompaktní. Je však možné, že jeho nestabilita se může zase někdy objevit. Proto je přínosné se artefieticky stále zabývat tvořením a jeho porozuměním, preventivně předcházet nedorozumění.

Metodicky s arte-přístupy stále pokračovat v zapouštění barev do mokrého. Společná témata i samostatná volná malba i kresba. Na podporu vlastního prožívání v reflexi s ostatními dětmi. Dále doporučuji pracovat s keramickou hlinou na odreagování nezpracovaných emocí. Témata směřovat k prohloubení sebepojetí. Zkusit Portrét ten Davidovi v produkci chybí i rodinná koláž. Vztahování se k rodině je tu velkým tématem. V testu dle odpovědí dokládám posun ve vyjadřovacích, pozorovacích, zobrazovacích schopnostech.

4.2.2 Asociativní test

Jméno dítěte: David

věk: 6 let a 7 měsíců

školní rok: 2015/2016 Komunitní škola Jeden Strom

1. datum záznam: 20.9.2015

2. datum záznam: 8.4.2016

Asociace na slova: Co se ti vybaví nebo tě napadne, když řeknu slovo světlo, síla, přátelství?

1. Světlo že shořím, že bych postavil všechno na světě, (1. záznam)
Hvězdy, Slunce, oheň, svíčky (2. záznam)
2. Síla že mám takovou sílu, že můžu porazit pána nejsilnějšího ze všech. (1. záznam)
Led, síla ohně (2. záznam)
3. Přátelství že se budu kamarádit jen s Jurajem (spolužák z předchozí školky) a proti ostatním nepřátelům bojovat. (1. zápis)
kamarádi Juraj, Sebík, Jimmy, Šimon (2. zápis)

Asociace na obrázky: Co vidíš na těchto obrázcích? S čím jsou a nejsou shodné? Popiš je.
(ukázka 2 obrázků tematiky k ročním obdobím, z knihy Pohrádky, viz. Obr. 18 Obrazová příloha)

Obraz 1. Jak přišel Vínček na svět.

ovládá les, barvy hnědá, zelená (1.zápis)

Pán, Strom, Slunce, zelená, hnědá, málo modré, žlutá fialová (2.zápis)

Obraz 2. Vínček objevuje svou zemi

voda, barvy modrá, zelená

Pavouk je na obou obrázcích, to je stejné (1.zápis)

Víla ve vodě, vítr s očima, zámek, kopec, modrá, červená, zelená, žlutá(2.zápis)

Shrnutí

Komparace 1. a 2. záznamu

David celkově odpovídal na asociace ke slově, v prvním záznamu chudší slovní zásoba. Ve druhém záznamu s větším počtem slov, bohatší a reálnější odpovědi. Adekvátní spojování poznatků různých témat co jsme artefakticky zpracovali. V porovnání obrázků, prokázal ve druhém záznamu větší schopnost vidět a pojmenovat více detailů, atmosféry v obrázku, výčet více barev.

4.3 Josefína

Josefinu jsem si vybrala, protože v kolektivu působí neprůbojně.

Domácí zázemí

Josefína vyrůstá v rozvedené rodině. Žije ve střídavé péči převážně, ale s matkou, která ji častěji vyzvedává po vyučování. Josefína má mladší sestru. Otec od rodiny odešel za novou ženou, se kterou má další děti. Otec je povoláním muzikant a podnikatel. Matka je na mateřské dovolené. Je nejméně o 5 let mladší než otec. Oba rodiče ve věku okolo 40 let. Dle informací ze školy pro matku odloučení od otce byla velmi zátěžová situace. Při vstupu do předškolní třídy matka o rodinné situaci informovala třídní učitelku.

Popis osobnosti

Josefíně je 6let. Její vstup do přípravné třídy byl tichý a nenápadný. Josefína je menší drobné postavy. Má světle hnědé vlasy. Často chodí upravená a v pěkných šatičkách. Chování má nenápadné, hlavně před učitelkami. Snaží se dodržovat pravidla. Ráda upozorňuje na překračování pravidel jiných. Všechny špatnosti si zapamatuje a i po dlouhé době je připomíná. Je převážně melancholická. Působí zodpovědně ke svým věcem.

Školní prostředí

Josefína přišla do přípravné třídy z jiné státní mateřské školy. Ze začátku bylo pro Josefínu těžké si v novém prostředí zvyknout. Neustále srovnávala předchozí školku s novým prostředím. Jak a co v předchozí školce dělali. Josefína má odklad školní docházky z PPP. Narozeniny má až v červenci. Dokáže pozvolna číst a psát i počítat. Pracovní listy má v pořádku. Je ráda, když ji někdo pomáhá. Delší dobu psala své jméno opačně a neúhledně. Do třídního kolektivu se již plynule zapojila a působí spokojeně. Na druhou stranu se dokáže i dobře uvolnit při volné hře venku na zahradě. Ráda si hraje s chlapci, klučičí hry.

4.3.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce

V ateliéru pracuje ráda, když se něco nezdaří, tak ví, že ji ráda pomůžu a to ji práce pak velmi baví. Je vnímavá na jemné barevné tóny. Začíná obrázek opatrně, pak se jí často stává, že tak dlouho míchá barvy, až se jí z toho stane hnědá a působí obrázek zašpiněně. *Obecně vzato, děti které vyrábějí ušmudlané, zmatené a nedbalé výkresy, mívají potíže se psaním, tedy s grafickým projevem. Přeškrtavání a gumování svědčí o nedostatečné sebedůvěře nebo také o snaze potlačit to, co by mohlo vyjít najevo.*²² Spolupráce se ze začátku obávala. Raději dala přednost samostatné práci před společnou. Josefína bývá nad svými výtvary i nešťastná. Nerada reflektuje svou práci. Potřebuje hodně podpořit a motivovat k výtvarné činnosti. Josefíně prospěl ateliér především v opakované činnosti, zvykla si a ví, že je práce pro ni již zábavná a přináší ji radost. Získala prostor pro své vyjadřování i v komunikaci s ostatními dětmi. Dobře se vypracovala ve spolupráci a už se tak nebojí sytějších barev a výtvarných experimentů.

Jednotlivé práce

Pracovat samostatně je pro Josefínu bezpečnější forma výtvarného projevu. Někdy, ale působí nad svým obrázkem až bezradně, když není se svým výtvořem spokojená. Při pomoci dokáže obrázek dokončit a radovat se z něho.

Prvním kresebným obrázkem je **Vzpomínka na prázdniny**, zde je vidět ještě postava bez detailů i bez výrazu tváře. Ruce má deformované. Tento jev se v kresbách opakuje.

Portrét na dřevěnou destičku Josefínka málem vzdala, smíchané barvy do hnědé ji úplně odradily. S pomocí jsme dokončili obrázek, když jsme setřely nános barev, tak pod tím byl obličej. Josefína z dokončení měla velkou radost.

Postava Často opakovaným jevem v postavách jsou deformované paže. *Paže a ruce nápadně krátké nebo deformované mohou být ve vztahu ke komunikačním obtížím, mohou odrážet nejistotu, strach z kontaktu s lidmi, eventuálně bezmocnost, manipulovatelnost.*²⁴

Postava je na nakreslena na levé části obrazu, podle interpretace více přesouvá problémy na ostatní. Josefína začala kreslit od nohou. *Jestliže dítě začíná kreslit od nohou, může to být výrazem nekonformosti, sklonům k opozici či negativismu.*²⁵ U autorky bylo znát, že ji kreslení trochu rozrušilo, nebyla si jistá. Opět se tu objevil znak u rukou, které nejsou vidět nebo by byli až nevyvinuté. S odkazem na navazování kontaktů, které Josefínu v běžném životě uvádí do rozpaků. Strach z kontaktu s lidmi, komunikační obtíže, bezmocnost a manipulovatelnost. Podle již zmíněného odkazu ke kresbě. Autorka upozorňovala, že ty boty jsou vlastně bačkory. A postava je v létě a veselá. Barvy zvolila teplé, žlutou a oranžovou. Oranžová by se dala dle interpretace hodnotit, že má autorka problém s jídlem. Což se v tomto případě potvrzuje, Josefína velmi málo jí. Také možné sourozenecké téma.

Stromy jsou hodně rozvětvené se slabým kmenem. Barevná verze stromu s kapáním vosku je úplným opakem, mohutný kmen a malá koruna stromu.

Téma **čeho se bojím** tak Josefína zpracovala dětskou postýlku a v reflexi popsala, že se opravdu bála, když její sestřička spadla z postele.

Malování na hudbu. Josefína použila barvy modrofialové. V obrázku ji vznikly nápadně pozorující oči. Reflexe obrázku se neúčastnila.

Rodinná koláž, Josefína vystřihla oskenované fotky rodiny. Oba rodiče umístila na horní pás obrázku. Jsou v tmavých barvách a sebe a sestřičku do spodního pásu více barevné. Celou koláž propojila velkým křížem, který je přímo uprostřed celého obrázku. Josefínku v reflexi práce bavila.

Modelování u Josefíny bylo náročnější, práce s hlinou ji přišla namáhavá. Tvoří malé objekty, které můžou odkazovat na nižší sebevědomí. I na proporce malých rukou.

Společné práce

Téma **Vesmír**, zde byla nejistá a u prvního společného malování si kreslila a malovala malým štětečkem jen kolem svého obrázku.

Téma stopy ve sněhu si vybrala zvíře srnku a stopy na společném formátu komentovala, že neví kam je má dát. Po motivačním příběhu o zvířátkách začala srní stopy propojovat i s ostatními.

Společné malování ve dvojici. Josefína měla radost, že může malovat s děvčetem, s kterým si přeje se kamarádit. Tento den totiž u druhého děvčete chyběla její největší kamarádka, tak pracovala nakonec s Josefínou. Druhé děvče bylo v dominantní pozici a udávalo ráz obrázku. Josefína si vybrala modrou a druhé děvče červenou barvu. Častokrát obrázek stíraly hadrem. Při společné reflexi obě říkaly, že je práce s barvou bavila.

Roční období v tomto projektu Josefína pracovala velmi kooperativně. Myslím si, že forma rozdělení na menší skupinku, která měla jedno roční období byla vyhovující. Josefína již využila získané dovednosti a s důvěrou tvořila bez pocitu, že se práce nepovede.

Projektivní test

Upozorňuji, že projektivní Warteggův test používám vždy za účelem rozhovoru nad testem. Získané informace slouží pouze jako materiál k předběžným hypotézám a ucelenějšímu náhledu na dítě.

1. v testu je to 1. obrázek. Já, střed. Název Hodiny. Potřebuje čas.
2. v testu je to 8. obrázek. Já ve vztahu Ty. Rezonance na okolí. Název osmička. Opakované pohyby, smyček v uzavřeném prostoru - nejdou do prostoru dál.
3. v testu je to 5. obrázek. Vývojová energie, osobní růst. Název skála. Je tam vývoj a pak směr dolů.
4. v testu je to 7. obrázek. Zatěžující problém, název Křížek. Je tam kříž, zrcadlení se téhož. Opakování. Možnost výkladu jak ty na mě tak já na tebe.
5. v testu je to 4. obrázek Jak řeším problém? Konfliktní situace. Název Krystal, který září. Je krásný a všem se líbí.
6. v testu je to 2. obrázek. Integrace vnější a vnitřní. Název Domeček. Je dobré že je to propojený celek.
7. v testu je to 6. obrázek. Partnerský vztah, představa o něm. Název Otazník. Nevím.
8. v testu je to 3. obrázek. Pocit bezpečí, ochrana. Název Kopec. Vylézt na kopec. Být vidět.

Tento test se Josefíně zpracovával dobře, hezky asociovala nedokreslené části obrázku.

Inspirovalo ji to. Hezky se s ní spolupracovalo. Z testu je pro mě výrazná část jak vnímá vztahy a jak rezonuje do okolí. Dům, pocit bezpečí a vztahy.

Shrnutí

Ze začátku roku přistupovala Josefína ke své tvorbě pozvolna a opatrně. Teď se propracovala k volnějším a odvážnějším gestům i v barevnosti. Není nad obrázky již tolik nesvá. Má sklon mě v ateliéru pomáhat a i připravovat umělecké potřeby pro ostatní. Josefína je jemně citlivé děvče, spíše uzavřené. Ze strachu dokáže i manipulovat ze situací, aby z ní nevyšla poškozena. A opakovaná ateliérová tvorba ji dává jistotu i pravidelnost. V kontaktech s ostatními dětmi dokáže pozvolna prosadit i své názory a navazovat pevnější pouto. Nebrat si věci tak k tělu, a pokusit se objektivně situaci posoudit. Je hezké vidět Josefínu usměvavou, když se jí obrázek líbí a je spokojená. Josefína ve své produkci používá v postavách často zdeformované ruce s odkazem výš je tu viditelný problém ve vztazích s určitou manipulovatelností. Nejprve používání fialové s modrou a pak hnědé při celkovém míchání barev. Barvy v metafoře emoce se smíchají, ušpiní a viditelná barva například na portrétu tu je hnědá. Pocit pevné půdy pod nohama a absence otce v rodině je pro Josefínu hlavní téma.

Používání fialové, malé děti ji užívají jen zřídka, je příznakem neklidu. Často se vyskytuje ve spojení s modrou a prozrazuje úzkost. Je používána hlavně v obdobích obtížné adaptace a někdy se vedle ní objevuje i zelená. Hnědá stejně jako tmavé nevýrazné barvy (považované za psychoanalyticky za regresivní), a někdy odráží barva špatnou rodinnou i sociální adaptovanost dítěte a jeho různé konflikty. Tyto regresivní barvy s oblibou volí umíněné děti.²⁵

V kolektivu dětí se Josefína již adaptovala a dokáže si v kolektivu najít své místo. Metodická doporučení více se učit reflektovat artefakty. Reflexe se daří u individuálních tématech. Společná témata je lepší pro Josefínu v menších skupinkách, nebo jen ve dvojici. Malování akvarelem a dohledávání konkrétních tvarů, nebo kresba voskovkou, ale pak plošné domalování vodovou barvou. Odkrývání a dohledávání skrytých obsahů. Při výtvarné tvorbě verbálně podpořit a dodávat odvalu při práci. Také bych Josefíně nabídla jiný materiál například ovčí rouno zpracovat technikou za mokra, viz. Pracovní listy. Za účelem se nebát experimentovat a poznávat nové materiály. Podpořit i volná témata, aby se Josefíně více dařil spontánní projev. Celková produkce je k vidění (viz. Obr 5). Dále budu v následujícím testu vyhledávat změny, které v průběhu artefakty pojetého projektu mohly nastat.

4.3.2 Asociativní test

Jméno dítěte: Josefína

Věk: 6 let a 2měsíce

školní rok: 2015/2016

1. Datum záznamu: 10.9.2015

2. Datum záznamu: 4.4.2016

Asociace na slova: Co se ti vybaví nebo tě napadne, když řeknu slovo světlo, síla, přátelství?

1. Světlo nevím (1. záznam)

Slunce, lampa, zlato (2. záznam)

2. Síla nevím (1. záznam)

Medvěd, traktor, Strom (2. záznam)

3. Přátelství Evelínka- mladší sestra, Rozárka, Kája- nevlastní sestry (1. záznam)

Kamarádky (2. záznam)

Asociace na obrázky: Co vidíš na těchto obrázcích? S čím jsou a nejsou shodné? Popiš je.

(ukázka 2 obrázků tematiky k ročním obdobím, z knihy Pohrádky, viz. Obr. 18 obrazová příloha)

Obrázek 1. Jak přišel Vincek na svět.

Slunce, strom (1. záznam)

Pavouček Vincek, Podzim, kořeny, vzadu vidím skálu, Slunce, vlasy (2. záznam)

Obrázek 2. Vincek objevuje svou zemi

Mraky, pavučina, paní která se topí, měsíc, zámek, tráva (1. záznam)

Měsíc, hrad, mrak, kopec, tráva, Panna, Vincek (2. záznam)

shodné pavouk Vincek

Shrnutí

Komperace 1. a 2. záznamu

Asociace z prvního záznamu se podstatně zlepšila, dokázala na všechny tři slova ve druhém záznamu asociovat ve větším počtu slov.

Pozorování u obrázků se rozšířilo o barevnost a možnosti co v obrázku vidí si i domýšlela, jinak

popsala barvy, roční období u jednoho obrázku. Ve druhém záznamu všímala si detailů. Tématické celky hodnotila pocitově pozitivně. Slovní zásoba a vyjadřování se zlepšilo.

4.4 Jimmy

Jimmyho jsem si vybrala, protože je klidný.

Domácí zázemí

Jimmy vyrůstá v úplné rodině s mladším bratrem. Je z bilingvní rodiny. Matka je Češka a manažerka neziskové organizace. Otec je softwarový projektant, původem z Anglie. U Jimmyho je patrné dobré rodinné zázemí, které v něm zachovává stabilitu a klid.

Popis osobnosti

Jimmymu je 6 let . Je to tmavovlasý kluk se střední postavou. V prvních dnech v přípravné třídě působil, že si žije ve svém světě a je mu celkem jedno co se děje kolem něj. Nenechal se vyvézt z rovnováhy a cílevědomě si šel po své práci. Převážně působil flegmaticky. Ale na druhou stranu uzavřený a nekomunikoval tolik s ostatními dětmi. V ranním kroužku měl tendence se stranit a pozorovat z po vzdálí co se okolo něj děje s tendencí se nezapojovat do společné konverzace či práce.

Školní prostředí

Jimmy přešel z lesní školky na Dvorečku, což je jedna z poboček organizace Jeden Strom. Zde se dá dobře pozorovat plynulé navazování i udržení stejné filozofie vzdělávání, které navazuje. V přípravné třídě se s takovými dětmi lépe navazuje kontakt.

Jimmy rád pracuje samostatně v pracovních listech. Musí však mít jasné instrukce, potom doslova jako počítač vše dobře vyplní. Pomalu začíná číst, psát i počítat. V ranním kroužku měl tendence se stranit a pozorovat z dálky co se okolo něj děje. Tendence se nezapojovat do společné konverzace či práce.

4.4.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce

V ateliéru pracuje výborně. Rád zpracovává zadaná témata a v ateliéru si na práci rychle zvykl. Po obědě mají děti pauzu a čas na volnou hru. Jimmy kolikrát omezí svou hru a jde mi pomáhat připravovat materiál do ateliéru. U chlapce jsem se více ze začátku zaměřila na propojení s kolektivem třídy.

Jednotlivé práce

I když působí Jimmy uzavřeněji, tak při výtvarné práci se nebojí používat různé jiné materiály. V ateliéru je hodně jeho výrobků. Rád maluje, kreslí a staví prostorové objekty. Ty často vystavujeme. Jsou originální a výborně zpracované. Prvním jeho tématem byla kresba obrázku **Vzpomínka na prázdniny** na obrázku je pláž s vodou. Postavy tu nejsou.

Stromy – Jimmyho nakreslený strom má silný kmen, a košatou korunu. Rád se zabývá detaily kořenů a listů. Technika kapání vosku a domalovávání vodovkami chlapce bavila. Strom je na obrázku čitelný.

Portrét- Autor nakreslil celou postavu a za ním dům, nad sebou má modré mraky. Portrét na dřevěnou destičku zvolil barevnost červeno-zelenou, velmi výrazně. Tuto kombinaci barev jsem pak dále v jeho produkci tak silně nezaznamenala.

Postava -Jimmy nakreslil první postavu, kde gumoval v oblasti rukou. Což je spíše jeho nejistota, nebo již kritický přístup ke kresbě, aby byla dokonalá, pečlivě počítal prsty. Pak mě požádal o další papír. Zde vznikla postava kresebně vypovídající o zručnosti autora. Postava je k poměru papíru menší. Tady bych dohledávala Jimmyho opatrnost a rezervovanost k okolí. A pomalejší navazování kontaktů s okolím. Panáček je podle autora veselý a má se dobře.

Malování na hudbu Klidné nanášení barev, barevnost není ostrá. Jimmy svůj obraz nazval krajina s modrým mrakem. Technika zapouštění do mokrého podkladu chlapce baví a rád experimentuje s barvami, nejvíce užívané jsou chladnější do modrého odstínu. Velmi mě překvapil poslední obrázek, kdy si zvolil pestré zářivé barvy, žlutá růžová, modrá a zelená. Jeho obrázek je velmi barevně projasněný.

Rodinná koláž ta se chlapci netvořila dobře, nechtěl do fotek stříhat. Je možné, že to způsobil materiál, který měl již ve foto- koláži přinesen. Nechtělo se mu již pěkné dílo ničit. Nakonec koláž dodělal a jednu fotku kde je on a jeho otec rozfázoval. Jako když se načítá program v počítači. Nad fotografiemi je duha a slunce.

Společné práce

Práce ve dvojici s akvarelem. Jimmy si vybral modrou a jeho kamarád červenou. Spoluautor byl více dominantní. Jimmy ale obrázek okomentoval, že se mu dobře pracovalo. V mém pozorování by bylo dobré v této činnosti si to zkusit i s jinými dětmi. Kde by dostal více prostoru na projev. Společné téma **Vesmír**- Jimmy toto téma velmi ocenil, zde mohl tvořit své rakety i planety dokázal je i pojmenovat. Namaloval Vesmírné galaxie, Planetu Zemi. Kde ho zaujala Arktida. Při společném tvoření se nebál a pracoval s velkým štětcem. V reflexi projevil radost z práce s modrou barvou.

Stopy ve sněhu Jimmy si vybral ptáčka a velmi detailně dokázal pracovat při vytváření malých stop. Ve společné práci si ptáček našel své místo a bylo mu s ostatními zvířátky dobře.

Roční obrobí Jimmy nemá problém se spoluprací, své místo si hájí a dokáže pomoc i ostatním, v jeho zájmu je dokončit společnou práci. V tomto tématu si ukotvoval, roční období a měsíce v roce.

Projektivní test

Upozorňuji, že projektivní test používám vždy za účelem rozhovoru nad testem. Získané informace slouží pouze jako materiál k předběžným hypotézám a ucelenějšímu náhledu na dítě. Warteggův test se s Jimmym dobře zpracovával, měl fantazii a chuť test dodělat. Popíše jednotlivé body podle zpracování.

1. v testu je to 1. obrázek. Mé nejnvtřnější Já. Tento obrázek má název Autojeřáb. Zvedá něco výš, je součástí této techniky, jako přední náprava.
2. v testu je to 3. Obrázek. "Vývojová energie" osobní růst, pod názvem Schody. Jít výš, tendence stoupat je příznivá.
3. v testu je to 4. obrázek. "Kámen úrazu" pramen strachu, zatěžující problém. Název Robot, který je dobře vybaven zneškodnit nežádoucí.
4. v testu je to 1. obrázek. Integrace vnější i vnitřní. Název Dům. Dobré je, že je obrázek kompaktní, dobrá integrace.
5. v testu je to 7. obrázek. Partnerský vztah, představa o něm. Název Sněhulák. Obrázek působí celistvě, kompaktně. Sněhulák je možnou interpretací chladnějších vztahů, ale sněhulák vztahuje ruce, jako by toužil po kontaktu.
6. v testu je to 8. obrázek. Pocit bezpečí, ochrana. Název obrázku je Smajlík . Když se usmívám.
7. v testu je to 5. obrázek. Jak řeším problémy. Křížek, křižovatka je tam více směrů.
8. v testu je to 2. obrázek. Já ve vztahu Ty, rezonance na okolí. Název posledního obrázku je Kolo vody, Je zde mechanismus vodní pumpy. Vodní proud a vlnky jsou v uceleném systému. V rezonanci na okolí jako funkční stroj.

V provedení jsem si všimla, že Jimmymu nedělalo problém doplnit obrázky. Měl pohotové nápady, velmi kompaktní a smysluplné. S obrázky se pracovalo rychle a asociativně. Z testu vychází za podstatné jak je v popředí Jimmy a jeho osobní pojetí, v problémových nebo neřešených bodech se ukázalo Vztah já a Ty. Metaforou k reálnému prožívání by to odpovídalo v sebepojetí s ostatními dětmi jako podstatná otázka.

Shrnutí

Jimmy v ateliéru působí svérázně. Nebojí se říct o jiný materiál. Rád tvoří prostorové objekty z papíru a používá lepenku, kartony, ruličky i špejle.

Rád mně pomáhá z přípravou materiálu. Čeká v ateliéru až přijdu, aby mohl začít pracovat. Zadaná témata vždy plní s pochopením, práci dokončí. Pak zůstává v ateliéru déle a třeba si ještě dodělává nebo začne i něco svého vyrábět. Pomáhá mně douklidit prostor. Společná témata, dělení do skupin nebo výběr kamaráda mu nedělají velké problémy. Má dobré nápady a pomáhá i druhým s dokončením. Děti si ho už za pololetí oblíbily za jeho stavitelské a umělecké dovednosti. Dokáží Jimmyho za dobré nápady pochválit a vážít si ho. Pokrok v navazování kontaktů a při volné hře si již oproti začátku roku zlepšil, hraje si s kamarády a zapojuje se do dění ve třídě. Působí spokojeně a vyrovnaně. Barevné provedení obrázku nejvíce spadá do modrých odstínů i zelených.

Modrou používají i děti mladší pěti let. Tyto děti se vyznačují tím, že své chování více kontrolují než děti používající červenou. Používání modré v šesti letech znamená, že dítě je dobře adaptované. Modrá nahrazuje hnědou, když už opravdu nechce zůstat "miminkem". Pokud používá výhradně modrou, ukazuje to na přílišnou sebekontrolu.²⁵

V reflektivních dialozích je skromný, ale řekne si co potřebuje, u jednotlivých artefaktech tak i u společných. Metodické vedení bych u Jimmyho uzpůsobila jen na témata. Rodina, aby si více zpracoval roli staršího bratra. Modelování z keramické hlíny z větším kusem materiálu. Propracování hlíny jako metafory hnětení, prociťování, vciťování. Malování na hudbu spíše relaxační, uvolňující. Stále si spontánně hrát a projevovat, povídat si. Vztah Já a Ty uvědomování si druhého i celé skupiny. Celková produkce je k vidění v obrazové příloze (viz. Obr.6).

4.4.2 Asociativní test

Jméno dítěte: Jimmy

Věk: 6 let a 2měsíce

školní rok: 2015/1016

1. Datum záznamu: 15.9.2015

2. Datum záznamu: 4.4.2016

Asociace na slova: Co se ti vybaví nebo tě napadne, když řeknu slovo světlo, síla, přátelství?

1. Světlo nenapadá nic (1. záznam)
 leaser, hvězdy, Slunce (2. záznam)
2. Síla Jako závod (1. záznam)
 Sport, trénink (2. záznam)
3. Přátelství kamarádi (1. záznam i 2. záznam)

Asociace na obrázky: Co vidíš na těchto obrázcích? S čím jsou a nejsou shodné? Popiš je.

(ukázka 2 obrázků tematiky k ročním obdobím, z knihy Pohrádky, viz. Obr. 18 obrazová příloha)

Obraz 1. Jak přišel Vincek na svět.

 Příroda (1. záznam)

 fialová, hnědá, červená, pavouk, Slunce, Strom (2. záznam)

Obraz 2. Vincek objevuje svou zemi

 Město (1. záznam)

 Měsíc, Praha, voda, kopec, modrá (2. záznam)

 rozdíl noc a den

 shodné pavouk

Shrnutí

Komperace 1. a 2. záznamu

Asociace u dvou slov v porovnání prvního a druhého záznamu má zvýšený počet slov. U slova přátelství se počet nemění. Pozorování obrázku se počet slov zvýšil na pět a více. Propojování poznatků v různých tématech, které jsme artefieticky zpracovali u Jimmyho bylo znatelné. Celková bohatší zásoba slov, odpovídal i v delších větách.

4.5 Sebastian

Sebastiana jsem si vybrala, protože hned od začátku se ve skupině rychle adaptoval a vykazoval známky vysoké inteligence.

Domácí zázemí

Sebastian vyrůstá v úplné rodině. Je vidět, že se mu rodiče hodně věnují. Má výbornou slovní zásobu. Sebastianův dědeček pochází z Laosu. Rodina již léta žije v Čechách. Matka je povoláním televizní dramaturg na ČT 1 i na jiných TV programech. Otec ve stejné oblasti, ale zaměřením na dabing. Sebastian má asi o dvacet let starší sestru.

Jde-li o jedináčka nebo o dítě, které má dva či více podstatně starších sourozenců, situace je naopak prakticky stejná, tyto děti jsou zvyklé na soustředěnou pozornost rodičů (případně i starších sourozenců) a to se projevuje na jejich chování ve vrstevnické skupině. 25

Popis osobnosti

Sebastianovi je 5 let. Je to veselý sympatický chlapec. Menší postavy, tmavé vlasy. Na začátku roku i v průběhu působil sebejistě. Rád si dělá legrácky a dokáže rozesmát celou třídu. Někdy se mu podaří vtípky, které se musejí usměrňovat. Více převažuje jeho sangvinický přístup. Je velmi empatický, když někdo potřebuje pomoc. Rád se rozdělí, nebo uvolní místo. Někdy až překvapí svou reakcí, která by odpovídala spíše staršímu dítěti.

Školní prostředí

Sebastian přešel ze školky jednoho stromu do přípravné třídy Komunitní školy Jeden strom. Velmi dobře zvládl nový kolektiv. Sebastian je velmi nadaný, má dobrou slovní zásobu. Čte, píše, počítá. Dokáže vypracovat i pracovní listy na úrovni první třídy. Složitější úkoly zvládne vypracovat sám, rád pomáhá ostatním. Předčítá zadání a samostatně pracuje. V asociativních cvičení používá někdy až neúměrná slova jeho věku. Například všichni hledají podstatné jméno a Sebastian přidává jména. Vždy trefně a pohotově reaguje i ve skupinových pracech. Zajímavostí je, že Sebastian nerad kreslil a výtvarně se nevyjadřoval v předešlém předškolním prostředí.

4.5.1 Analýza a interpretace výtvarné produkce

V ateliérové činnosti říkal, že to neumí. A někdy se spíše s černou barvou umazal a pak i obrázek. Postupně však začal podle intervence používat i jiné barvy a výtvarná činnost ho začala více bavit. Jednotlivá práce- **Vzpomínka na prázdniny** U Sebastiana byla aktuální vzpomínka, kdy šel poprvé do přípravné třídy. Nakreslil auto jak jede do školy.

Stromy- kompozičně jsou si obrázky vzpomínka a strom podobné v levé části je loďka a uprostřed je strom, ve vzpomínce je to auto na stejném místě a na stejném místě stromy. Pravá identifikační strana je prázdná. V horní části jsou nápisy. Sebík a Sebík a jabloň. Strom malovaný s kombinací s voskem je s mohutným kmenem a koruna stromu naznačená zelenou barvou nedosahuje vrchní části papíru. Strom je expresivně pojat, v reflexích se Sebastianovi nelíbil.

Portrét- Je to autoportrét, kde Sebastian použil žlutou barvu, tuto barvu Sebastian v obrázkách nemá nikde tak výraznou, u většiny obrázků spíše chybí. Portrét je dobře proveden, na kresebné úrovni žáka z první třídy. Sebastian se svou tvorbou není spokojený. Podle reflexe to neodpovídá reálu, a je to "blbý, příšerný" Což by opět odpovídalo dětem vstupujícím do výtvarné krize, ale ve vyšším věku, mladší školní období.

Postava- na formátu menší a pojata spíš jako karikatura s příběhem. Což by opět odkazovalo spíše ke starším dětem.

Koláže- Rodinná koláž patří k nejoblíbenějším obrázkům, zde je Sebastian spokojen, protože to odpovídá skutečnosti. V této práci se autor nalepil na koláž dvakrát. V procesu práce jsem u Sebastiana viděla zájem, a pomohlo to k celkovému napojení na vlastní tvorbu. Další koláž- téma **Co se mi líbí**. Sebastian si vybral detailnější a menší obrázky z časopisů. Podle reflexe je tu chodec, který stoupá nahoru. Má čepici podstatně větší než hlavu, předimenzovaná hlava. Na zádech má velký kastrol s kukuřicí, těžké zavazadlo, ale zásoby. Stoupá na horu, velmi originálně pojata jako modrá bota, a pod tím jsou fazolové lusky. Sebastian je označil jako párky. Byl to jeho vtípek, ale s konstatováním, že je má rád. Vidím tu velkou originalitu se smysluplným konceptem celé práce. Na úroveň práce předškoláka tato práce svým pojetím vyčnívá.

Malované obrázky barvou, ale zase naznačují typicky předškolní projev, zpracování oblíbeného zvířete, tento motiv a schéma zvířátka se opakuje v produkci vícekrát.

Čeho se bojím- si chlapec vytvořil černý papír a prezentoval obrázek, že se nejvíce bojí tmy.

Malování na hudbu- při práci působil, že ho tvorba moc nebaví. V reflexích, ale dokázal o obrázku hezky mluvit. Dokreslování už pro Sebastiana nebylo atraktivní. V poslední reflexi obrázek označil za nepovedený a otočil ho, aby nebyl vidět.

Skupinová práce

Malování ve dvojici- Sebastian projevilo velmi sociální citění. Nikdo nechtěl pracovat s jednou holčičkou a jediný Sebastian sám od sebe šel a s děvčetem pracoval. A řekl, že mu to nevadí a, že bude s holkou. Práci si užil a spolupráce jim šla. Sebastian si vybral modrou barvu na práci, jeho spolužačka červenou. Děvče co s ním spolupracovalo bylo nadšené, že pak k Sebastianovi měla bližší kontakt i v jiných činnostech.

Téma **Vesmír-** Sebastianovi se moc do práce nechtělo. První obrázek světla, dokončil s příjemnou reflexí, že ho práce bavila. Ve skupině na společný papír se citlivě zapojoval a pěkně spolupracoval. Dokázal si všimnout i ostatních co vytvářejí, plynule na ně navazoval.

Stopy ve sněhu- Sebastian tuto práci odvedl s úsměvem, protože technika mu vyhovovala. Tisk razítkem. A na společný papír se nebál umístit stopy a najít si svou cestu. Jeho oblíbené zvíře je pes.

Roční období- spolupráce u Sebastiana není problém. Vždy záleží na technice jestli ji Sebastian ovládne. V přípravách a práci se zapouštěním barev mě Sebastian překvapil. Práce s akvarelem a tuší ho moc bavila. Příprava podkladů na roční období a jednotlivé měsíce ho zaujala.

Lidé jsou různí- Sebastian při rozdělování do skupin, si vybral práci na Eskymákovi. Potom se prohodil s jedním děvčetem co si moc přálo být v jeho skupině. Sebastian velmi empaticky nabídl, že mu nevadí být s druhou skupinou, kde kreslily Japonku. Sebastian je nekonfliktní a dokáže velmi dobře vycítit, kdy je dobré zasáhnout a zvolit rozumnější strategii. Aby vše proběhlo v klidu a smysluplně. Děti ho za tuto vlastnost velmi obdivují.

Projektivní test

Upozorňuji, že projektivní Warteggův test používám vždy za účelem rozhovoru nad testem. Získané informace slouží pouze jako materiál k předběžným hypotézám a ucelenějšímu náhledu na dítě. Test je neúplný jen po třetí obrázek. Chlapec nechtěl v testu pokračovat, nerad o sobě prozrazuje a tento test mu nevyhovoval. A beru tedy v potaz jen postoj k práci jako interpretační informaci a také věk dítěte, kdy je test doporučován až od 6 roku dítěte.

Shrnutí

Sebastian v ateliéru ze začátku přicházel s větou to neumím, to mě nebaví. Pestrost technik Sebastianovi pomohla v přístupu a spontánnímu projevu. V obrazech od začátku roku vidím velký pokrok. V interpretacích pozoruji zdvojený motiv. Opakování téhož v několika obrázcích. Stromy, zvířata, osoby. V rodinné koláži se autor sám dal dvakrát i v koláži na téma co se mi líbí jsou dvě osoby. V rovině přání tu zde vyhledávám poukázání na vztah ke kamarádovi, vztah sám k sobě.

Touha po sourozenci v jeho věkové kategorii. Sebastian s celkovým kresebným projevem dle informací ze školky měl od začátku problém. Nerad kreslil. V odborné literatuře i s odkazy výše je v předškolním věku kresba a výtvarný projev brán za spontánní a přirozený. U Sebastiana bych se přiklápěla k hypotéze, že za negací k výtvarnému projevu se skrývá pocit abych neselhal. Vidí svou kresbu nedokonalou, a hodnotí ji tedy negativně. Sebastian ve své produkci používá modrou barvu a černou. Podle odkazů výše je tu u modré pozitivně v tomto věku hodnocena míra adaptace. Sebastian používá černou, kterou lze interpretovat jako odpor. V jeho případě bych se více přiklonila k hodnocení, že barva zastupuje i vnitřní rozmanitost. *Černá se vyskytuje v jakémkoli věku a prozrazuje určitou míru úzkosti. Někdy svědčí o bohatém vnitřním světě. 25*

V ateliérové tvorbě vidím velké pokroky u Sebastiana v přístupu ke své tvorbě. Myslím si, že i můj zájem o výtvarné vyjadřování Sebastianovi pomohl. Metodická doporučení v technice koláže bych u Sebastiana pokračovala. Zapouštění barev, tuší do mokrého jako podporu na spontánní projev. Barvy se nějak promíchají a je dobré to sledovat, hledat vazby. Reflexí u Sebastiana sledovat zájem a zvyšovat důležitost ve výtvarném tvoření jako jeden ze způsobů sebe vyjadřování. Ve společné práci bych se zaměřila na sledování vrstevníků. V obrazové příloze je možné vidět celkovou produkci (viz. Obr.7).

V následující části je jednoduchý test.

4.5.2 Asociativní test

Jméno dítěte: Sebastian

Věk: 5 let a 11 měsíců

školní rok: 2015/1016

1. Datum záznamu: 15.9.2015

2. Datum záznamu: 10.4.2016

Asociace na slova: Co se ti vybaví nebo tě napadne, když řeknu slovo světlo, síla, přátelství?

1. Světlo	Sluníčko, lampička, žlutá (1.záznam)
Světelný, Slunce, lampa, měsíc, hvězdy (2.záznam)
2. Síla	pěst (1. záznam)
sportovci, svalovci, síla spravedlnosti (2. záznam)

3. Přátelství Nic, Verča (TY), třeba bych se s tebou mohl kamarádit (1. záznam)

Někoho má rád nebo se miluje. Sestra se zamilovala a do ní se zamiloval její přítel.

Kamarádi (2. záznam)

Asociace na obrázky: Co vidíš na těchto obrázcích? S čím jsou a nejsou shodné? Popiš je.

(ukázka 2 obrázků tematiky k ročním obdobím, z knihy Pohrádky, viz. Obr 7).

Obraz 1. Jak přišel Vincek na svět.

duhové barvy, strom, slunce, pavouk (1. záznam)

duhové barvy, pavouk, Slunce, Víla, která ho přinesla (2. záznam)

Obraz 2. Vincek objevuje svou zemi

modré barvy, království, měsíc, pavouk (1. záznam)

mořská víla, voda, vítr, hrad, je tam více modré barvy (2. záznam)

rozdíl: království, měsíc, slunce, strom

shodné: vincek, pavouk je tam u obou

Shrnutí

Komperace 1. a 2. záznamu

U asocičních otázek se jeho počet všech slov zvýšil. U Sebastiana zohledňuji i kvalitu zvolených slov a hlavně ve 2. záznamu mluvil souvisle ve větách a jeho asociace hlavně ve slově přátelství je na úrovni staršího dítěte, které se výrazně odlišuje od vrstevníků ve třídě. Je zde vidět i velké srovnání se svou starší sestrou. Při pozorování obrázků se opět slova navýšila.

4.6 Shrnutí výzkumné metody

Zpracování dat

Studie forma zpracování jednotlivého případu. Pro studijně-pracovní účely. Hlubší pohled na případ se osvědčil v porovnání s obrazovou produkcí se základní témata shodují i v interpretacích. Prezentace kolegům pomohla v lepším porozumění jednotlivců a jejich přístupu k práci a projevů ve skupině. Test pro předškolní děti Komunitní školy Jeden strom sloužil ke sledování a dohledávání změn v oblastech vyjadřování, pozorovacích, zobrazovacích. Kde jsem mohla dohledávat písemné záznamy. Ateliérová tvorba pomohla ve schopnostech a sebevyjádření. Fixace ateliérové tvorby proběhla fotodokumentací a video záznamy. Možno vidět v obrazové příloze této práce. Zvukové a

fotografické záznamy byli pořízeny na osobní mobilní telefon.

Výstupy a reflexe výtvarné artefietické činnosti byli provedeny několikrát v přítomnosti, ředitelky a hlavní pedagožky školy. Tím jsem docílila částečné objektivizace a určité validizace v přepisu a závěrečné interpretaci. Odstup i 14 dní od pořízeného video-záznamu a více poslechů a sledování fotodokumentace a jednotlivých artefaktů pomohlo k lepší kontrole a přepisu.

Analýza a interpretace dat

Snažila jsem se odhalit různá pozadí k reflexím již vytvořených děl. Proces interpretace dle zkušeností z Ateliéru Arteterapie, forma analýzy projektivní arteterapie. Vycházím z praxe, kde se zabývám celkovou produkcí a reflexemi i individuálními i skupinovými s dodatkem projektivního testu a testu k porovnání změn. Supervize a konzultace s vedoucím bakalářské práce Doc. PaedDr. Jan Slavík, Csc.

Riziko malé zkoumané skupiny na jednom místě a subjektivní posuzování, které se nedá přímo zobecnit.

Shrnutí a výsledky

Témata jsem vybírala celostně k vypracovanému projektu Já a Svět. Témata vzdělávací, i která patří do osobního života jednotlivých dětí. Individuální i skupinové, vždy ve školním prostředí. Výběr 4 rozdílných dětí do případové studie. Pozorování změn a výtvarného posunu a vývoji vyjadřovacích, pozorovacích a zobrazovacích schopností. Hledání rozdílů mezi dětmi i shod, které dokládám především výtvarnou produkcí a interpretací z ateliérové tvorby a testy. Etické zásady spadali do etického kodexu arteterapeuta.

U Davida se velmi v chování i ve výtvarné produkci projevil rozchod rodičů. Bojovná témata, které jsou také zapříčiněna modním a kulturním vlivem. Bylo v posunu Davidova malování možnost zaznamenat změny ve volné i tématické tvorbě, kdy se tento vliv vytrácel. David má produkci barevně zajímavou, používající plošného provedení. Celkový zajímavý expresivní výraz s doplňky detailů. V reflexích se pro spolužáky stává srozumitelnější a inspirativní.

U Josefíny se promítla rodinná situace, kdy otec od nich odešel. Většinou nechtěla reflexe artefaktů provádět, nechtěla se poohlížet co se stalo a jak to na ni působilo. V tomto směru se přístup k reflexím změnil. Je schopna reflexe u individuální úrovni. Ve skupině se začala více projevovat. Výtvarný projev v kresbě a detailech se více ukotvil. Tolik se práce nebojí. Rozvoj osobnosti je zřetelný a to nejvíce v oblasti sebevědomí. Skupinové práce ji začaly oslovovat a hodnotí je za příznivé. Ve skupině dětí je více adaptovaná a navazuje trvalejší vztahy.

Jimmy je velmi tvůrčí od začátku, v jeho pokroku je znatelný komunikační skok. Slovní zásoba a vyjadřování. Dokáže se lépe napojit na skupinu. A je více otevřený společné práci, děti

svou kreativitou motivuje.

Sebastian v ateliéru nechtěl výtvarně tvořit. Negativní přístup je podle shrnutí možno označit, že neměl asi tolik srovnání s vrstevníky. A je možné, že Sebastiana od kreslení někdo třeba nevědomě odradil a nebo touto formou projevoval určitý odpor. Velký posun v ateliéru, výtvarná práce ho zaujala. Především technika koláže. V této oblasti si své produkce začíná více vážit a nehodnotí se natolik negativně. Shrnutí je v tabulce Tab.2

			David	Josefína	Jimmy	Sebastian
Schopnosti	Vyjadřovací	Rozdílné	srozumitelnější pro okolí	Více sdílí a chce komunikovat	používá více souvislé věty	plynule hovoří dobrá slovní zásoba
		Shodné	Zvýšená slovní zásoba a plynulejší dialog			
	Pozorovací	Rozdílné	pozoruje detaily a barvy v obraze	vnímá atmosféru v obraze	zřetelněji pozoruje barvy v celém obraze	dobře odpozorovává téma v obraze
		Shodné	Rozvoj v citlivějším vnímání barev a kompaktnost v obraze			
	Zobrazovací	Rozdílné	změna témat je více flexibilní	odvaha použít syté barvy	zdokonalování detailů a proporcí	více spontánní a není tak sebekritický
		Shodné	Používání více barevných tónů, rozmanitější výtvarná produkce			

Tab. 2: Vyhodnocení schopností

Atmosféra v ateliéru, pocit bezpečí a přijetí. Tedy už samo místo působí pozitivně. Děti přijdou do ateliéru a tvoří a neřeší případný neúspěch. Výtvarná tvorba dětí vyjadřuje jejich emoce, zážitky, přání, pocity, sny a myšlenky. Artefietická práce má pozitivní vliv na rozvoj celé osobnosti dítěte i skupiny. Podpora fantazie a tvořivosti dětí. Celkové zobrazování dětí dostalo vyzrálejší podobu. Samozřejmě přihlížím i na přirozený vývoj dětí. Slovní vyjadřování, slovní zásoba a asociování se podstatně zlepšilo i u dětí s řečovým opožděním i u bilingvních dětí. Které je také možno nahlédnout ve srovnání v testu. A také v reflektivních dialozích, kdy děti cítí důležitost svou práci reflektovat a prezentovat. Vývoj pozorování dětí je na vyšší úrovni, také k nahlédnutí ve výsledcích testu. Děti jsou cíleně schopné větší koncentrace a hledání shod a rozdílů v obrázku. Ve skupinových artefektech dohledávají rozdílnosti i shody práce. Korektivní zkušenosti mohou nahlížet a rozvinout možnosti sebevyjádření. Zvýšená barevná vnímavost a celkový rozvoj

výtvarných a zobrazovacích dovedností. *Domnívám se že popisovaná zkušenost ukazuje, jak dalece je člověku vlastní výtvarná tvořivost a výtvarný typ komunikace, natolik se vlastní kreslení, malování či modelování může posléze stát integrativním momentem.* ²⁶ Zlepšení psychické i motorické dovednosti. Reflexe celkově prospěly ke kultivaci projevu a možnosti být srozumitelnější sám sobě i pro okolí a zažít si korektivní zkušenost ve skupině skrze výtvarné vyjadřování.

Z toho znamená, že odpověď na výzkumnou otázku zahrnuje že Atefiletická práce pozitivně ovlivňuje jednotlivé žáky k nenásilnému vzdělávání, k sebepoznávání i při kontaktu s ostatními. Podpora osobnostních a sociálních kompetencí. Díky reflexi se u dětí potvrzuje rozvoj sledovaných schopností. Při výběru jednotlivých témat a technik jsem se zaměřovala na rozvíjení oslabených dispozic dětí. Aby byli schopné adekvátně zvládnout klima předškolní třídy tak i plynulý přestup do školního prostředí. Soubor aktivit může sloužit i jako metodická podpora pro pedagogy předškolních zařízení. Arteterapeutická část podporuje vhled a možnost interpretace výtvarné tvorby pro lepší přehled vyhodnocování. Aby učitel, který se pohybuje u výtvarného projevu dětí, dokázal naučit své žáky obrazná vyjadřování a hledání metafor pro jejich vlastní prožívání.

Celková podpora osobnosti je zde patrná v radostně spontánní tvorbě dětí a jejím porozumění. Možnost vytvořit autentické a nové artefakty. Svobodně vyjadřovat své názory s plynulým a kultivovaným dialogem.

5. Závěr

Děti jsou v předškolním období velmi tvůrčí a rádi se výtvarnou formou vyjadřují. Nahlédnout do skrytých dětských témat a výtvarně komunikovat v předškolním věku považuji za velmi přínosné a podstatné. Pro pedagoga je dobré umět tuto řeč číst. Zejména v oblastech projevování emocí, hledání komunikačních strategií skrze reflexe artefaktů. *Děti se mají naučit porozumět řeči umělecké obraznosti a využívat ji, to znamená umět utvářet svůj svět, naplňovat svůj čas a kultivovat vlastní prožívání i chování za pomoci umělecké tvorby a uměleckých metafor.* ²⁷ Hledání a studie umělecké výrazové složky v jejich vlastním prožívání. Tuto expresivní formu využívám k porozumění dětských projevů v procesu vzdělávání. Je to zdroj inspirace a rozvoj s kultivací dětské imaginace. Používám působení oborů artefiletiky i arteterapie jako podpůrných arte-přístupů v oblasti předškolního vzdělávání. Sleduji u dětí především způsob komunikace, sdělování i získávání informací v průběhu tvorby a její následné reflexe. Výtvarné vyjadřování a její reflexe je zde i zdrojem korektivních zkušeností v celkové dynamice celé třídy. Formu více-případové studie žáků sleduji posun a dovednosti dětí. Kde se potvrzuje zesílení v žákových kompetencích skrze zvolený

artefiletický roční projekt.

Při odpovědi na otázku: „V čem může artefiletická práce zkvalitnit předškolní výuku?“ Docházím k závěrům, kdy děti ve svém přirozeném vývoji během artefiletických zaměřených hodinách mají možnost se expresivně vyjadřovat a reflektovat a tím intenzivněji nahlížet na sebe i ostatní ve skupině. *V tomto ohledu artefiletika směřuje k rozvoji sociální a emoční inteligence a k etické kultivaci žáků.*²⁷ Touto formou se také zabývám pozitivní prevencí v klimatu třídy. K nenásilné integraci všech dětí. Ve školním vzdělávacím programu podporuji tematické vzdělávání dětí.

Didaktické poznatky tedy uvádíme se dvěma hlavními cíli:

- 1. podpořit metodickou přípravu a vedení konkrétních hodin*
- 2. upevnit profesionální vhléd, umožnit lépe hledat souvislosti a zaměřit se na podstatné stránky pedagogické práce, které je třeba promýšlet a kolegiálně o nich diskutovat.*²⁷

V arteterapeutickém přístupu obrazový materiál je zde nedílnou součástí a slouží k porozumění právě dětského sdělování. Je tedy komunikačním prostředkem mezi učitelem, žákem a rodiči. Interpretace slouží k výzkumné metodě hodnotící výstupy jednotlivých dětí v předškolní třídě. Interpretační hypotézy pomohly zvolit další metodické vedení. Dosažení výtvarného posunu jako metafory osobnostního posunu u jednotlivých žáků, kde dojde k akceptaci a integraci. Preventivně hrou a vztahováním se k vlastnímu artefaktu a reflexí dochází k abreakci k novému odžití témat funkčních pro přítomnost. Je to příležitost nabídnout dětem svobodnější náhled na sebe a svět kolem sebe skrze výtvarné vyjadřování. *Tato symbolická funkce je vlastně ze všeho nejdůležitější. Díky ní může dítě vyobrazit své chování a vztahy, aniž by je muselo skutečně realizovat, také je propojena s rozvojem jazyka a hry.*²⁸ Vzniká místo v ateliéru, kde se děti cítí bezpečně a neřeší případný neúspěch.

*Flexibilita v imaginaci znamená i flexibilitu v myšlení a jednání.*²⁹ Mým zájmem je skrze tvorbu a její reflexi vychovávat děti vyrovnané, autentické a pružné ke změnám. Podle vyhodnocení výsledků během artefiletické práce docházím k potvrzení závěru, že vhodně zvolené arte-přístupy k dětem rozvíjejí tvořivost, vztah k sobě a druhým. Vzniká nenásilná forma učení. Adaptace dětí ve třídě se pozitivně podpoří i v podobě inkluze. Vzniká kvalitativní skok do dalšího období, což v tomto případě předznamenává klidný nástup do školy.

Resumé

Bakalářská práce rozebírá otázku „V čem může artefiletická práce zkvalitnit předškolní vzdělávání?“ První část práce je zaměřena na vymezení pojmů artefiletika a arteterapie. Hlavní text představuje a charakterizuje celoroční artefiletický projekt pro předškolní děti. Volbou více-případové studie 4 žáků je dokazována změna ve schopnostech dětí skrze formu jednoduchého testu a interpretce jejich výtvarné produkce. Ve výsledcích dokazuje zesílení v žákových kompetencích skrze zvolený artefiletický roční projekt. U dětí se zlepšují pozorovací, zobrazovací i vyjadřovací schopnosti. Zvyšování socializace ve třídě je tímto podpořena i prevence prekonceptu patologie u žáků.

Summary

This bachelor paper is dealing with the research question “In what can arte-philetic work improve pre-school education?” In the first part the terms arte-philetic and art-therapy are introduced. The main text subsequently describes a seasons of the year arte-philetic project with pre-school children. From these 4 children were chosen for a causal study proving changes in their abilities on the basis of an easy test as well as the interpretation of their art production. The conclusion thereupon provides as an answer to the research questions, that the arte-philetic approach in pre-school education improves the children’s competences vis-à-vis observing, expressing as well as the skills on the whole art production. Here also improvements on the social realm play an important role, which is accompanied from an enhanced pathological prevention.

6. Seznam použité literatury

1. Říčan, P.: *Cesta životem- vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006. str. 119. str. 46
2. Perout, E. : *Arteterapie se zrakově postiženými*. Praha: Okamžik, 2005. str.14
3. Říčan, P.: *Cesta životem- vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006. str. 24
4. Slavík, J. *Definice Artefiletiky*,(on-line, citováno 24.5.2015) Dostupné:
<http://www.artefiletika.cz/modules/articles/article.php?id=9>
5. Závora, J. : *Výzkum významu témat evokovaných metodou PRVA*: disertační práce. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, psychologie. 2012. s21. Školitel Ivo Čermák. (on-line, citováno 19.3.2016)
Dostupné :https://is.muni.cz/th/320592/fss_d/Zavora_disertace_komplet.txt
6. Česká Arteterapeutická Asociace, *Definice a cíle Arteterapie*,(on-line, citováno 22.1.2016)
Dostupné: <http://www.arteterapie.cz/?podkategorie=arteterapie&clanek=22>
7. Davido, R. : *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál, 2008. str.37-38
8. Piaget, J., Inhelder, B. : *Psychologie dítěte*. Praha: Portál. 2014. str. 117
9. Kyzour, M.: *O krizových jevech v dětské malbě a kresbě* . In Estetická výchova 2-3/69/70 (on-line, citováno 19.1.2016) Dostupný: <http://www.arteterapie.wz.cz/3.html>
10. Piaget, J., Inhelder, B. : *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2014. str. 55
11. Závora, J. : *Výzkum významu témat evokovaných metodou PRVA*: disertační práce. Brno: Masarykova Univerzita, Fakulta sociálních studií, psychologie. 2012. s26-27. Školitel Ivo Čermák. (on-line, citováno 19.3.2016)
Dostupný :https://is.muni.cz/th/320592/fss_d/Zavora_disertace_komplet.txt
12. Heidegger, M. : *Zrození uměleckého díla*. Scéna č.15, 4.(1990). str.79. ISSN 0139-5386
13. Yalom, I., D.: *Chvála psychoterapie*. Praha: Portál 2012. str. 59
14. Hendl, J. . *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2016. str.48
15. Říčan, P. A D. Krejčířová. *Dětská klinická psychologie*. Praha : grada Publishing, 2006. str.441-443
16. <http://www.jedenstrom.cz/skolky/skola/> (on-line, citace 2.2.2016)
17. Slavíková, V., Slavík, J., Eliášová, S. *Dívej se, tvoř a povídej : artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Portál, 2007. str.17
18. Říčan, P.: *Cesta životem- vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2006. str. 124
19. Perout, E. : *Arteterapie se zrakově postiženými*. Praha: Okamžik, 2005. str.22
20. Hendl, J. . *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2016. str.102
21. Liebmann, M. *Skupinová arteterapie*. Praha: Portál 2010. str.48

22. Říčan, P. A D. Krejčířová. *Dětská klinická psychologie*. Praha : grada Publishing, 2006. str.441-443
23. Davido, R. : *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál, 2008. str.37-38
24. Říčan, P. A D. Krejčířová. *Dětská klinická psychologie*. Praha : grada Publishing, 2006. str.441-443
25. Davido, R. : *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál, 2008. str.37-38
26. Perout, E. : *Arteterapie se zrakově postiženými*. Praha: Okamžik, 2005. str.96
27. Slavíková, V., Slavík, J., Eliášová, S. *Dívej se, tvoř a povídej : artefietika pro předškoláky a školáky*. Praha: Portál, 2007. str.193
28. Cognet, C. *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Praha: Portál,2013. str. 15
29. Šicková- Fabrici, J. *Základy Arteterapie*. Praha: Portál,2008.str. 24

Literatura

- Cognet, C.: *Dětská kresba jako diagnostický nástroj*. Portál,2013, ISBN 15978-80-262-0499-2
- Davido, R.: *Kresba jako nástroj poznání dítěte*, Portál, 2008 ISBN 978-80-7367-415-1
- Heidegger, M. *Zrození uměleckého díla*. Scéna č.15, 4.(1990), str.79 ISSN 0139-5386
- Hendl, J. . *Kvalitativní výzkum*, Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9
- Liebmann, M. *Skupinová arteterapie*, portál 2010, ISBN978-80-7367-729-9
- Perout, E. : *Arteterapie se zrakově postiženými*, Okamžik, 2005, ISBN 80-903247-9-7
- Piaget, J., Inhelder, B. : *Psychologie dítěte*, Portál, 2014, ISBN 978-80-262-0691-0
- Říčan, P.: *Cesta životem- vývojová psychologie*, Portál, 2006, ISBN 80-7367-124-7
- Slavíková, V., Slavík, J., Eliášová, S. *Dívej se, tvoř a povídej : artefietika pro předškoláky a mladší školáky*, Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-322-2
- Šicková- Fabrici, J. *Základy Arteterapie*.Portál,2008. ISBN 978-80-7367-408-3
- Yalom, I., D.: *Chvála psychoterapie*. Portál 2012. ISBN 978-80-262-0210-3

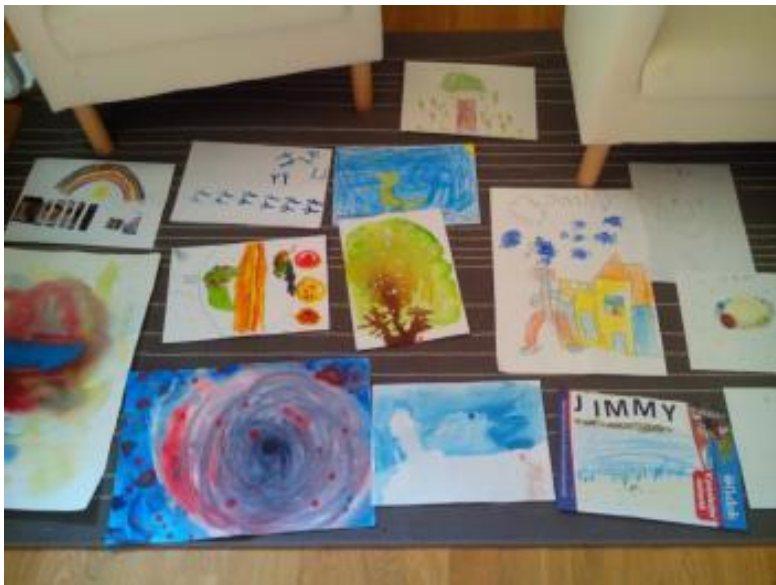
7. Obrazová příloha

Obr. 4 David

Obr. 5 Josefína

Obr. 6 Jimmy

Obr. 7 Sebastian

Pracovní listy

Stopy zvířat ve sněhu

společná práce

pomůcky: modrá akrylová barva, brambora na razítko, řezák, štětec, zvířátka vystřižená z časopisů, tužka, papír

1. Motivace

Dětem povím o zadaném tématu. Každé dítě si vybere stopu zvířátka, které budu mít připravené na kartičkách. O daném zvířeti si povíme jak vypadá, co jí a kde se nachází.

2. Tvorba

Děti si podle vybraných stop vytvoří vlastní razítko z brambory s vyříznutím pomůžu. Samotný tisk stopy zvířátka pak děti budou tisknout temperovou nebo akrylovou barvou (tmavé odstíny) na společný bílý papír. Na konec vzniknou různé cestičky stop. A zvířátka z časopisů dolepíme tam, kde chtějí bydlet. Děti si zvířátko nakreslí, nebo vystřihnou z časopisů a na společný papír nalepí.

3. Reflexe:

Společně si popovídáme o zvířátkách, kam šli a koho potkali. Jak se jim na cestě sněhem dařilo.

Spolupráce na společném díle, rozvoj socializace. Poznávání lesních zvířat a jejich stop.

Video-záznam reflexe je k vidění v obrazové příloze

Obr. 8 Stopy ve sněhu

Obr. 9 Stopy ve sněhu

Vlněný obraz

individuální práce

pomůcky: ovčí rouno (bílé i barevné), miska, tuhé mýdlo, rohože, filcovací jehla

1. Motivační kruh.

Popovídám o celém procesu zpracování ovčího rouna. Od ovečky ke svetru. Prohlédneme si vlnu a hlavně osaháme, jak je po vyprání a vyčesání jemná.

2. Tvorba:

Připravíme vlnu do formátu A4. Mýdlo dáme do misky s vodou. Mýdlovou vodou pokapeme připravenou vlnu. Přidáme dle potřeby barevné odstíny vlny a namydlenýma rukama hladíme povrch obrazu. Plstíme do doby, kdy se jednotlivé vrstvy vlny dostatečně propojí. K zpevnění použijeme bambusovou podložku, do které vlnu zatočíme a pořádně silou uválíme. V barevných skvrnách, které nahodile vznikly hledáme možné tvary. Lze použít i filcovací jehlu a zkonkretizovat nalezené tvary, postavy, krajiny(malba suchou jehlou). Je možné tuto techniku také využít ke společnému obrazu.

S vlnou je možné i modelovat 3D. Zde jsou podmínkou již nabitě zkušenosti s prací s vlněným materiálem.

3. Reflexe : Jak se nám tvořilo? Co na obrázku vzniklo?

Obr. 10 Práce s vlnou

Obr. 11 Práce s vlnou

Pohádkové modelování

individuální práce

pomůcky: keramická hlína, misky s vodou

1. Motivace

Dětem budu v kroužku vyprávět příběh (pohádku). Děti si jednotlivě vyberou část pohádky, kterou budou chtít ztvárnit.

2. Tvorba

zpracování keramické hlíny- do koule. Koule si navzájem prohlédneme a propůjčíme. Zjistíme jaké jsou ostatních. Pak si ze svojí koule děti postupně vymodelují např. postavu, to co je z pohádky nejvíce zaujalo.

3. Reflexe

popovídáme o tom jak se nám tvořilo a co vzniklo.

Obr. 12 Modelování z hlíny

Obr. 13 Modelování z hlíny

Ptáčci kolem nás

společná i individuální práce

pomůcky: karton, akrylové barvy, sláma na hnízda

Toto sezení bude rozděleno na dvě části, nejprve ptáčci a pak jim vytvoříme strom, kde budou společně bydlet. Tvorba hnízd.

1. Motivační kroužek

Popovídáme si jaké ptáčky známe, koukneme se společně do knihy a pustíme si CD se zvuky ptáků.

2. Tvorba

Dítě si vybere ptáčka, toho si nakreslí v obryse na karton, vystřihne a namaluje akrylovou barvou. V další hodině jim vytvoříme společný strom, kde můžou v hnízdě bydlet.

3. Reflexe

Proč zrovna jsme si vybrali tento druh ptáčka? V čem je jiný od druhého, nebo co mají společného? Prohlédneme si hotové ptáčky v kroužku. Jak se nám pracovalo? Jde o rozšíření povědomí o ptactvu v našem okolí. Umět odpozorovat barvy a tvary. Jak pracují na stejném tématu ostatní?

Jarní květy

Individuální práce

pomůcky: akvarelový papír, akvarelové barvy, štětce

1. Motivace

v kroužku si povíme o klíčení květin. Co vše k tomu kytičky potřebují?

2. Tvorba

Připravíme namočený papír, do kterého budeme přidávat barvy. Modrá barva nahoru a hnědá dolů. Žlutou barvou si začneme semínko a propojíme až do modrého pole, kde vznikne zelený stonek. Pak si děti zvolí svou barvu na květ.

3. Reflexe

Jak se nám tvořilo? Jak to, že nám vznikla zelená? Jak klíčí semínko, nebo jarní cibulka? Akvarel do mokrého se hodí pro práci s barvou, aby se rozpíjela a děti mohly volně barvy propojovat bez kontur. Barevné míchání je dobré pro nauku jak barvy vznikají. Hra s barvou nese uvolnění emocí. Poznávací rozsah je v pojmenovávání jarních druhů květeny a nauka o systému klíčení.

Obr. 14 Jarní květy

Obr. 15 Jarní květy

Podmořský svět

Společná práce

pomůcky: akrylové barvy, štětce, houbičky, lepidlo, písek, velké misky s vodou

1. Motivace

v kroužku si prohlédneme knihy s podmořskou tematikou, budeme si povídat o podmořském světě.

2. Práce:

děti si vyberou zvířátko, které potom formou šablony přenesou na papír. V dalším postupu práce bude znázornění lidské postavy pod hladinou, děti si lehnou na papír a obkreslí se navzájem. Poté budeme nanášet vodovou barvu pomocí štětce, houbičky na plochu papíru, také pomocí lepidla budeme tvořit pláž s pískem.

3. Reflexe:

Jaký je ten náš podmořský svět? Líbí se nám v něm, v čem je speciální? Co se nám tam nelíbí? A jak se nám dohromady spolupracovalo? Sociální rozměr- sledování možnosti spolupracovat na společném díle, kde má každý své místo a možnost se vyjádřit s přesahem a ohledem na celou skupinu. Osvojení si dovedností v práci s plošnou barvou. Dovednosti dětí jsou již na jiné úrovni než byly na začátku roku.

Toto téma uzavírá výtvarný artefietický cyklus . Je možné sledovat určitou korespondenci s prvním tématem Vesmír. Děti se již nebojí použít barvy najít své místo, je možné, že se objekty budou již překrývat.

Obr. 16 Podmořský svět

Obr. 17 Podmořský svět

Obr. 18 Asociativní test (Krátka, P., S. : Pohrádky. Elmavia, 2015.str.1,2.)

1. SOUHLAS

Souhlasím s uveřejněním výtvarné produkce, fotografií a videí mého syna /dcery SEBASTIANA
do Bakalářské práce Veroniky Scholze Mojžíšové ve studijním programu Arteterapie na
Pedagogické Fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích.

Datum, místo 14.4.2016 Podpis [Signature]

2. SOUHLAS

Souhlasím s uveřejněním výtvarné produkce, fotografií a videí mého syna /dcery JAMES
do Bakalářské práce Veroniky Scholze Mojžíšové ve studijním programu Arteterapie na
Pedagogické Fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích.

Datum, místo 14.4.2016 Podpis Robert

3. SOUHLAS

Souhlasím s uveřejněním výtvarné produkce, fotografií a videí mého syna /dcery JOSEFÍM
do Bakalářské práce Veroniky Scholze Mojžíšové ve studijním programu Arteterapie na
Pedagogické Fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích.

Datum, místo 14.4.2016 Podpis [Signature]

4. SOUHLAS

Souhlasím s uveřejněním výtvarné produkce, fotografií a videí mého syna /dcery DAVIDA
do Bakalářské práce Veroniky Scholze Mojžíšové ve studijním programu Arteterapie na
Pedagogické Fakultě Jihočeské Univerzity v Českých Budějovicích.

Datum, místo 14.4.2016 Podpis [Signature]

Obr. 19 Souhlas